

Verschijnt tweemaal per jaar

Nederlandse
Vereniging voor
Vlaggenkunde

Vlag! 36

Vlaggentijdschrift
Vexilla Nostra

36/294 voorjaar 2025

Vlaggen van
Noardeast-Fryslân en
Krimpenerwaard

Onderzoek naar de
vlag van Troemon

Vlaggen van de VOC-opvolger

Colofon

Vlag! 36/294
Jaargang 59
voorjaar 2025
ISSN 1877-167X

Vlag! is (sinds 2009) de voortzetting van het Vlaggen tijdschrift *Vexilla Nostra* van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Het verschijnt twee keer per jaar.

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVvV) werd op 19 maart 1966 opgericht met als doel de mensen bijeen te brengen met een interesse voor vlaggen en vaandels, zowel Nederlandse als die in het buitenland. *Vexilla Nostra* was vanaf de start het verenigingsorgaan. De NVvV is de oudste vlaggenkundige vereniging in de wereld.

Bestuur:

Davied van Berlo (voorzitter),
Marcel van Westerhoven (secretaris),
Willem van Zon (penningmeester),
Theun Okkerse (vice-voorzitter),
Jaap Groen, Amit Akbar, Marcel Sjoers (allen lid).

Vlag! wordt toegezonden aan de leden van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Aanmelden voor lidmaatschap van de NVvV (minimaal € 30 per jaar) kan bij secretaris Marcel van Westerhoven, Willemsbos 89, 2134 EC Hoofddorp.
Per email: secretaris@vlaggenkunde.nl.
Rekening nummer (IBAN): NL94 INGB 0001 3234 45.

Online:

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde is ook te vinden op het internet:
www.vlaggenkunde.nl.

Facebook:

<https://www.facebook.com/groups/vlaggenkunde/>
en op Twitter: <https://twitter.com/vlaggenkunde>

Redactie Vlag!:

Jos Poels (hoofdredacteur), Rob Bertijn, Jurg Blom,
Theun Okkerse (vormgeving en beeld).

Vaste medewerkers:

Filip Claessens, Hans Horsting,
Hans IJsbrandij en Marcel van Westerhoven.

Postadres:

Eemsteynplein 7
3312 JA Dordrecht
email:
jospoels@btinternet.com

Grafische vormgeving:

Theun Okkerse c/o Pictoright De Overbodige Vlag

Printwerk en verzending:

RAD Dordrecht

De redactie doet er alles aan om de informatie in Vlag! zo accuraat mogelijk te doen zijn. Het NVvV-bestuur en de redactie zijn niet verantwoordelijk voor eventuele fouten en (politieke) meningen in de artikelen. De artikelen vallen onder de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteurs.

© Het copyright van de artikelen in dit blad berust bij de auteurs. Niets uit de uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een elektronisch databestand of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

© No part of this magazine may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission of the publisher.

Omslag

Jacob van Strij,
*Het jacht van de Kamer
Rotterdam van de VOC
begroet een Oost-
Indiërvaarder, 1790, olie-
verf op doek, Detail.*

Maritiem Museum Rotterdam

Redactioneel

In 2021 werden vlaggen vastgesteld voor de respectievelijk in 2015 en 2019 gevormde fusiegemeenten Krimpenerwaard en Noardeast-Fryslân. Marcel van Westerhoven behandelt ze in dit nummer en duikt daarmee ook in de vlag-geschiedenis van de verschillende kernen, wat een uitgebreid en bont palet aan ontwerpen oplevert.

Jos Poels deed grondig onderzoek naar twee onderwerpen die beide verband houden met de voormalige kolonie Nederlands-Indië. Een vrijwel onontgonnen onderzoeksgebied is de vlaghistorie van de kortstondige opvolger van de VOC, de Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements. Ondanks dat dit slechts een korte periode bestrijkt, (1800-1806) is daar disproportioneel veel over te melden.

Hetzelfde geldt eigenlijk voor de vlaggen van het Sumatraanse staatje Troemon, dat zich begin negentiende eeuw van het toen nog niet tot Nederlands-Indië behorende Atjeh had afgescheiden.

En hoewel de radja's in de eerste helft van diezelfde eeuw al eigen vlaggen voerden, kwam pas vanaf 1860 naar buiten hoe die er eigenlijk uitzagen. Hoe deze zoektocht naar de lang onbekend gebleven vlaggen verliep, wordt in deze Vlag! uiteengezet.

Jurg Blom start in dit nummer met een nieuwe serie over éénkleurige vlaggen, te beginnen met de witte vlag.

Verder is op diverse plekken in dit nummer het een en ander te lezen over koninklijke standaarden, zowel oud (met een fout erin) als nieuw (Australië en Denemarken).

Wat dat laatste land betreft: eind vorig jaar is er een nieuwe Deense Vlagwet aangenomen die het hijsen van buitenlandse vlaggen op Deens grondgebied wil beteugelen, al zijn er de nodige uitzonderingen. Anton Pihl, voorzitter van de Nordic Flag Society schreef hier voor ons Britse zusterblad *Flagmaster* een artikel over, dat we met welwillende toestemming hebben overgenomen.

Een datum die u vast in uw agenda kunt noteren is die van de Vlaggendag 2025: die zal dit jaar worden gehouden op 28 juni in de Groote Sociëteit in Zwolle.

Rob Bertijn, *redacteur*

Najaarsnummer Vlag! In oktober 2025 verschijnt Vlag! 37. Daarin is nog ruimte voor bijdragen. De Vlag!-redactie nodigt u uit om uw vlaggenkundig onderzoek op te schrijven en voor plaatsing in dit blad aan te bieden. Bijdragen voor dat voorjaarsnummer dienen uiterlijk 1 september 2025 bij de redactie (c/o theun.okkerse@planet.nl) binnen te zijn. U kunt ook met de redactie contact opnemen voor onderwerpen die u kunt onderzoeken en tot een verhaal in Vlag! kunnen leiden.

NIEUWS

4 De vlag uit voor...

Vlaggen in het nieuws in binnen- en buitenland. Onder meer met de nieuwe gemeentevlaggen van Uithoorn, Drimmelen, Maashorst en West Betuwe, plus het laatste nieuws over pogingen Amerikaanse statenvlaggen veranderd te krijgen.

4 De Witte Vlag

JURG BLOM start met ingang van dit nummer een nieuwe serie over éénkleurige vlaggen, te beginnen met de witte vlag.

BINNENLAND

8 Noardeast Fryslân

Met het samengaan van de voormalige gemeenten Dongeradeel, Fernwederadeel en Kollumerland en Nieuwkrusland ontstond in 2019 de gemeente Noardeast-Fryslân. MARCEL VAN WESTERHOVEN dook in de ontstaansgeschiedenis van de nieuwe gemeentevlag (2021), die het nodige stof deed opwaaien.

12 Krimpenerwaard

Vijf gemeenten -Bergambacht, Nederlek, Ouderkerk, Schoonhoven en Vlist- fuseerden in 2015 tot de nieuwe gemeente Krimpenerwaard. De Hoge Raad van Adel ontwierp in 2021 een vlag voor de gemeente, die hetzelfde beeld laat zien als het in 2016 verleende wapen. MARCEL VAN WESTERHOVEN bericht.

15 Persoonlijke standaarden van het Koninklijk Huis

NVVV-lid Jan Simons ontdekte op Het Loo een foutieve persoonlijke standaard van prins Hendrik op zijn Minerva, een goede aanleiding om het systeem achter de koninklijke vlaggen op een rijtje te zetten, door ROB BERTIJS en JAN SIMONS.

16 Het Museumstuk

In de collectie van Historisch Museum de Bevelanden in Goes, bevindt zich het vaandel van de Bijzondere Landstorm, Afdeling Goes, met een bij die tijd passende strak vormgegeven leeuw. Door ROB BERTIJS.

BUITENLAND

18 Troemoen

JOS POELS onderzocht de redelijk obscure 19de-eeuwse vlag-geschiedenis van het toentertijd van Atjeh afgescheiden staatje Troemon.

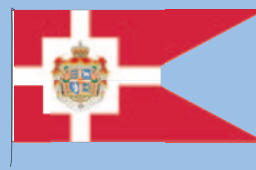
22 Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements

Hoewel deze rechtsoptolger van de VOC maar kort bestond, valt er vlaggenkundig behoorlijk wat over te melden. JOS POELS deed onderzoek.

27 Deense Koninklijke Standaard

Koning Frederik X van Denemarken voert sinds begin dit jaar een nieuwe Koninklijke Standaard. ROB BERTIJS gaat in op de achterliggende redenen.

28 Nieuwe Deense Vlagwet

Meer nieuws uit Denemarken: de nieuwe Vlagwet. ANTON PIHL, voorzitter van de Nordic Flag Society bespreekt de wet.

30 Seinen uit het bestuur

Voorzitter DAVIED VAN BERLO van de NVVV gaat in op verschillende deelcollecties van de vereniging en de samenwerking met het Rijksmuseum.

VLAGGENKUNDE

31 Hissen of niet?

De vlag van Krimpenerwaard onder de loep gelegd door drie vlaggenkundigen.

32 Afgevlagd

Kan een vlag 'expressie' hebben? THEUN OKKERSE denkt van wel: een collage.

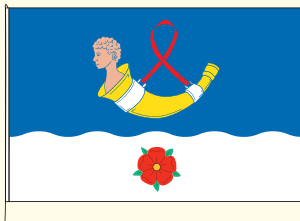
De vlag uit voor...

Met bijdragen van Rob Bertijn, Marcel Sjoers en Marcel van Westerhoven

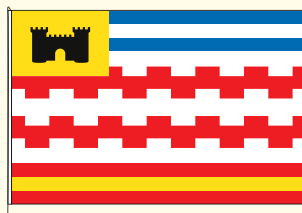
Vlaggenieuws uit de hele wereld

Uithoorn De gemeentevlag van deze Noord-Hollandse gemeente is op 1 juli 2023 vastgesteld. De beeltenis van de vlag is afkomstig van het gemeentewapen.

21 juni 2022 aangenomen gemeentewapen, dat elementen bevat van de voormalige wapens van Landerd en Uden.

West Betuwe Deze Gelderse gemeente is per 1 januari 2019 ontstaan na de fusie van de gemeenten Geldermalsen, Neerijnen en Lingewaal. Deze nieuwe gemeente heeft op 17 december 2024 officieel een vlag aangenomen waarin elementen zijn opgenomen uit het nieuwe gemeentewapen.

en Lage Zwaluwe. Lange tijd was dit de enige gemeente in Nederland zonder wapen. Op 19 maart 2024 is uiteindelijk toch een wapen aan de gemeente verleend. De vlag is één op één afgeleid van het wapen.

Australië Op 18 oktober 2024 werd er in aanloop naar het eerste officiële bezoek van koning Charles III aan Australië een nieuwe koninklijke standaard ingevoerd. Het voorstel tot een revisie werd gemaakt door het Australische ministerie van de premier en op 30 augustus 2024 door de koning goedgekeurd. Een aanpassing was noodzakelijk omdat wijlen koningin Elizabeth II een gepersonaliseerde koninklijke standaard gebruikte, waarbij een gekroonde E, gevat in een zevenpuntige ster, midden op de vlag was geplaatst. Het zorgde ervoor dat twee van de zes symbolen op de vlag nogal in de 'verdrukking' zaten.

Met het verwijderen van de ster met de E is er een universele konink-

lijke standaard ontstaan en hebben de twee symbolen in het midden van de vlag nu 'de ruimte'.

De standaard is op deze veranderingen na verder ongewijzigd: de

zes symbolen zijn die van de Australische staten, gevat in een hermelijnen rand, als symbool voor de federatie.

Die zes symbolen vanaf de broektop naar de vluchthoek staan voor New South Wales, Victoria, Queensland, Zuid-Australië, West-Australië en Tasmanië. Niet vertegenwoordigd op de standaard zijn de twee territoria: het Northern Territory en het Australian Capital Territory.

Toledo Op 7 januari heeft Toledo, Ohio een nieuwe vlag ingevoerd. Het stadsbestuur kondigde op 19 april 2024 aan dat er een ontwerpwedstrijd zou worden uitgeschreven voor een nieuwe stadsvlag.

Tussen 28 juni en 28 augustus kon eenieder een ontwerp insturen. De eerste schifting werd gemaakt door een zogenaamde Design Review Board, bestaande uit lokale leiders, kunstenaars en leden van de gemeenschap. In totaal leverde dat 68 inzendingen op: de inzendingen konden vervolgens in september door het publiek becommentarieerd worden.

De shortlist bestond uiteindelijk uit drie inzendingen van

Jacob Parr, Mark Yappueying en Jillian Hupp. Op 7 januari dit jaar werd het ontwerp van Yappueying als beste gekozen.

De vlag is een horizontale driekleur in donkerblauw-wit-donkerblauw, waarbij twee smalle lichtblauwe stroken de drie bredere banen van elkaar scheiden.

In het midden is in blauw een gestileerde hoektoren van Fort Industry te zien, afkomstig van het stadszegel. Een rode achtpuntige ster is naast de toren aan de mastzijde geplaatst.

Volgens Yappueying staan de blauwe banen voor de Maumee River, de rode ster symboliseert de ligging van Toledo in de staat Ohio. De toren vertegenwoordigt Toledo's geschiedenis en industriële kracht en we kunnen er ook een 'T' voor Toledo in ontdekken.

De kleur lichtblauw staat voor "de waterbronnen van de stad, levendige culturele wortels en stabiliteit". De witte baan symboliseert "de eenwording van alle inwoners van Toledo en belichaamt doorzettingsvermogen". "Deze vlag is een evolutie van onze vorige vlaggen, die ons verbinden met ons heden en onze toekomst," zei burgemeester Wade Kapszukiewicz. "Terwijl we onze nieuwe vlag hijsen, vieren we alles wat Toledo vandaag de dag is en alles wat we hopen dat het in de toekomst zal zijn."

New Hampshire In de staat New Hampshire in het noordoosten van de Verenigde Staten zijn twee wetten ingediend om te beoordelen of de huidige vlag veranderd moet worden. De bestaande vlag, een zogenoemde, *seal on a bedsheet* (zegel op een laken), dateert uit 1909 met een kleine aanpassing in 1931.

De eerste wet die is ingediend ondersteunt de invoering van het vlagontwerp van de 13-jarige Andrew Flockton. Zijn vlag bestaat uit een zwarte verticale baan aan de broekzijde in de vorm van 'the Old Man on the Mountain' (een rotsparij en staatssymbool), twee horizontale banen wit en blauw, bovenin de zwarte baan negen gouden sterren in cirkel en onderin de vlag de tekst 'LIVE FREE OR DIE' in goud.

De tweede wet is het voorstel om een commissie te installeren om de huidige vlag te beoordelen en te onderzoeken of een ander ontwerp gewenst is.

Of een van de twee wetten ook wordt aangenomen is ongewis. Dit is de achtste poging sinds 1989 om de huidige staatsvlag te veranderen.

Hawaii De staat Hawaii is bezig met een wetsvoorstel om de bestaande staatsvlag te heroverwegen. Het wetsvoorstel heeft de eerste procedure doorlopen en stelt een commissie voor om tot een voorstel van een nieuwe vlag te komen.

De huidige vlag, ingesteld in opdracht van koning Kamehameha III in de jaren 1840, symboliseert de soevereiniteit van het Hawaïaanse koninkrijk. In het wetsvoorstel wordt gewezen op "het gebruik van de vlag van het Hawaïaanse koninkrijk als embleem van de staat Hawaii dat een symbool verweeft van een soeverein koninkrijk met een politieke entiteit die is gevormd onder omstandigheden van kolonisatie en annexatie." De vlag bestaat uit een kanton met de Union Jack en acht horizontale banen wit-rood-blauw-wit-rood-blauw-wit-rood.

De voorgestelde commissie zou bestaan uit wetgevers, culturele historici en vertegenwoordigers van inheemse Hawaïaanse organisaties. Het zou toezicht houden op publieke betrokkenheid, educatie en een proces voor het indienen van ontwerpen. Als die wordt goedgekeurd, zou de commissie tot 31 december 2026 opereren en een eindrapport indienen bij de wetgevende macht voorafgaand aan de zitting van 2026.

Illinois De Illinois Flag Commission heeft de top 10 van finalisten gepresenteerd voor een mogelijk nieuw staatsvlagontwerp. De ontwerpen zijn geselecteerd uit bijna 5000 inzendingen en maken nu deel uit van een openbaar stemproces dat in januari 2025 van start is gegaan. Inwoners van Illinois hebben de mogelijkheid om online te stemmen op

een van de tien nieuwe ontwerpen, de huidige vlag, of twee historische vlaggen: de honderdjarige vlag van 1918 en de honderdvijftigjarige vlag van 1968.

De huidige staatsvlag toont het staatszegel van Illinois op een witte achtergrond. De honderdjarige vlag van 1918 toont een witte en blauwe banner geflankeerd door 10 sterren aan elke kant, met een grotere 21ste ster die Illinois symboliseert als de 21ste staat. De honderdvijftigjarige-vlag van 1968 bestaat uit een donkerblauw veld met een oranje silhouet van de staat gecentreerd in een witte "I", omringd door 20 sterren en een prominente 21ste ster in de rechterbovenhoek.

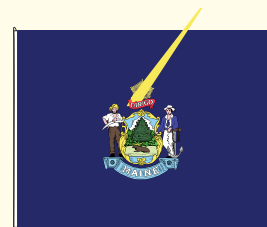

De nieuw voorgestelde ontwerpen bevatten een reeks elementen, waaronder rode en blauwe strepen, afbeeldingen van Abraham Lincoln, de staatsvlinder, de staatsbloem en verschillende ster- en streepmotieven. De selecties van de commissie zijn bedoeld om de geschiedenis en identiteit van de staat weer te geven.

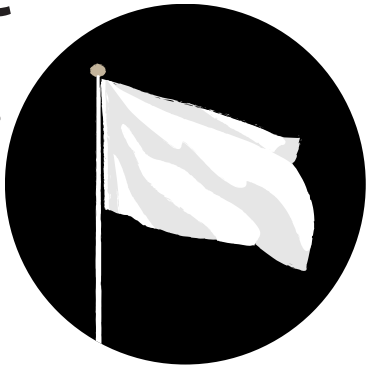
De uitslag van deze verkiezing zal niet bindend zijn. Tegen 1 april zal de Illinois Flag Commission haar bevindingen presenteren aan de Algemene Vergadering, die vervolgens zal beslissen of een nieuwe vlag wordt aangenomen, de huidige vlag wordt behouden of terugkeert naar een van de historische versies. De uiteindelijke beslissing zal bij de staatswetgevers en de gouverneur zijn.

Maine Tijdens de presidentsverkiezingen van 5 november 2024 konden de inwoners van Maine kiezen voor het behouden van de bestaande vlag of het herstellen van de vlag uit 1901.

De kiezers van Maine kozen er voor om de huidige vlag van de staat te behouden en verwierpen het voorstel om deze te vervangen door de historische 'Pine Tree Flag.' 55% van de kiezers was tegen, terwijl 45% voor de verandering stemde. De stemmaatregel, die in 2023 door wetgevers werd ingevoerd, stelde een terugkeer voor naar de oorspronkelijke vlag van Maine uit 1901, met een pijnboom en een blauwe ster. Voorstanders voerden aan dat het eenvoudige ontwerp een unieke en herkenbare identiteit biedt voor Maine, in contrast met de huidige vlag met het staatszegel op een blauwe achtergrond. □

De witte vlag!

De laatste tijd valt het in een paar straten van Dordrecht op dat er aan de vlaggenstok van verschillende huizen een witte vlag wappert. Een apart gezicht, want de witte vlag is in onze cultuur toch vooral het symbool van overgave. Zouden deze bewoners capituleren, of zou hier iets anders aan de hand zijn?

Door JURG BLOM

Bij nadere inspectie bleek de witte vlag in de Dordtse straten inderdaad geen teken van overgave, maar een uiting van het christelijke geloof. De witte vlag werd in Kornhorn in Groningen geïntroduceerd door predikant Robbert Jansen, die zijn ambt tegenwoordig vervult in Dordrecht en de witte vlag met zich

Een witte vlag op een huis in de straat in Dordrecht, 26 december 2023.

Foto Theun Okkerse

Willem van de Velde de jonge (1633-1707) – Britse vloot valt Franse schepen, die witte vlaggen voeren, aan bij Martinique, 6 juli 1667, (uitsnede).

meenam. Jansens idee ontstond in 2016, toen Hemelvaart en Bevrijdingsdag op dezelfde dag vielen. Het zette hem aan het denken over de symboliek van vlaggen en de waarde van het vieren van christelijke feestdagen; "Waarom vlaggen we wel voor het koninkrijk der Nederlanden, maar niet voor het koninkrijk van God?"¹

De kleur wit is hier niet zomaar gekozen. In de Bijbel staat wit symbool voor reinheid, overgave aan God, en overwinning. Tegelijkertijd heeft de kleur wit in tal van andere vlaggen verschillende betekenissen.

Hoog tijd

Hoog tijd om de effen, witte vlag door de geschiedenis heen onder de loep te nemen.

De witte vlag is niet exclusief verbonden aan het christendom; ook binnen de islamitische geschiedenis is deze meermaals terug te vinden. Tijdens het Omajjadische Kalifaat (661-750) – het tweede kalifaat na de dood van de Profeet Mohammed, na het Kalifaat van de Rashidun (632-661) – adopteerden de Omajjaden een witte standaard als eerbetoon aan de Slag bij Badr, die plaatsvond in 624.²

De slag is een bepalende gebeurtenis in de islamitische geschiedenis en was het eerste grote conflict tussen de moslims en de Mekkaanse Quraish-stam, waar de Profeet Mohammed oorspronkelijk vandaan kwam. Volgens de overleveringen zou de Profeet Mohammed de standaard hoogstpersoonlijk hebben overhandigd aan zijn legerleider. Ondanks het numerieke overtal van de Mekkanen wonnen de moslims, naar eigen zeggen met hulp van de aartsengel Djibriel (Gabriël). Uit dankbaarheid zouden de moslims voortaan vasten in de islamitische maand ramadan.

Ook in de moderne tijd is de verwijzing naar deze slag nog terug te vinden in vlaggen; het wit op de vlag van de Taliban verwijst vrijwel zeker naar de Omajjaden, die de islam introduceerden in Afghanistan vanaf 663.³ Bij de eerste machtsovername van de Taliban in Afghanistan na de Tweede Afgaanse Burgeroorlog in 1996 werd aanvankelijk een

Op 14 mei 1940 zwaait sergeant-majoor Van Ommering op het Rotterdamse Noordereiland met een witte vlag ten teken van overgave.

Witte vlag van Islamitisch Emiraat Afghanistan.

effen, witte vlag geïntroduceerd. In 1997 werd hier de *sjahada*, de islamitische geloofsbelijdenis, in het zwart aan toegevoegd. Laatstgenoemde vlag werd in 2021 geïntroduceerd, toen de Taliban wederom de macht in Afghanistan overnam na de terugtrekking van de Verenigde Staten uit het land.

Overgave

Tegenwoordig staat de witte vlag vooral bekend als het symbool van overgave of onderhandeling. Wanneer iemand een witte vlag draagt, betekent dat dat diegene ongewapend is en niet tot een aanval zal overgaan. Het misbruik hiervan, door zowel de drager van de vlag als door degene aan wie de vlag wordt aangeboden, wordt beschouwd als een oorlogsmisdaad. De regels rondom het gebruik van de witte vlag zijn vastgelegd in het internationaal recht met het 'Verdrag nopens de wetten en gebruiken van de oorlog te land,' dat in 1907 in Den Haag werd ondertekend:

*"Als parlementair wordt beschouwd de persoon, die door een der oorlogvoerenden is gemachtigd om met den anderen in onderhandeling te treden en die zich met de witte vlag vertoont. Hij heeft recht op onschendbaarheid, evenals de trompetter, hoornblazer of tamboer, de vaandeldrager en de tolk, die hem mochten vergezellen."*⁴

Het gebruik van de witte vlag als symbool van capitulatie stamt uit de Middeleeuwen, waar het politieke klimaat sterk was gericht op eedaflegging en trouw. Door te wapperen met de vlag van de rivaliserende partij werd overgave aangegeven. Zo ook door de Engelse troepen van Koning Richard I, beter bekend als *Richard the Lionhearted*, die zich na het beleg van de Franse stad Fréteval in 1194 overgaven aan het leger van de Franse koning Filips II van het Huis Capet. De witte banier fungeerde in deze periode – en overigens nog lang daarna – als koninklijke standaard van de Franse koningen van dit geslacht, en zo werd er dus met een witte vlag gezwaaid.⁵

Door de dominantie van het Franse koninkrijk in deze periode van de

Middeleeuwen, was het zó gebruikelijk om je over te geven aan de Franse koning, dat de betekenis van het wapperen met de witte vlag verschoof van een symbool voor overgave aan Frankrijk naar een symbool van overgave in het algemeen.⁶

Desalniettemin wordt in de populaire cultuur vaak de draak gestoken met Frankrijk, waarbij wordt gesuggereerd dat het land zich zo gemakkelijk overgeeft dat het misschien beter de witte vlag als nationale vlag kan voeren in plaats van de beroemde

Tricolore. Deze zogenaamde *memes* getuigen echter vaak van een beperkt historisch besef; ironisch genoeg wordt er wel verwezen naar de periode van *le Restauration* (1815-1830), waarin Frankrijk in een tijdelijk herstel van de monarchie daadwerkelijk de witte koninklijke vlag als nationale vlag aannam. Toch lijkt men het historische feit over het hoofd te zien dat het gebruik van die witte vlag niets te maken had met overgave, maar eerder met een dominantie van het Franse koningshuis. □

People: No you can't keep making France surrender jokes, it's not fair! The literal flag of France between 1815 and 1830:

Noten

1. <https://www.eo.nl/artikel/predikant-breekt-lans-voor-witte-vlag-op-christelijke-feestdagen?>
2. David-Weill, J. (1960). *The Encyclopaedia of Islam*. Volume I: A–B. Leiden: E. J. Brill. p. 349.
3. "The meaning and history of the Taliban flag amid protests in Afghanistan". *inews.co.uk*. 19 augustus 2021.
4. *Verdrag nopens de wetten en gebruiken van de oorlog te land*. Den Haag, 19 oktober 1907. Hoofdstuk III, artikel 32.
5. Paris, Matthew. Vaughan, Richard. (1958). *The Illustrated Chronicles of Matthew Paris: Observations of Thirteenth-Century Life*, p. 370.
6. Huizinga, Johan (1996). *The Autumn of the Middle Ages (Herfsttij der Middeleeuwen)*, p. 123.

Commotie rondom een ster

Op 1 januari 2019 is uit het samengaan van de gemeenten Dongeradeel, Ferwerderadeel en Kollumerland en Nieuwkruisland in het noordoosten van Friesland een nieuwe gemeente ontstaan met de prozaïsche naam Noardeast-Fryslân. Dongeradeel was eerder in 1984 gevormd door de fusie van Dokkum, Oostdongeradeel en Westdongeradeel. Al deze voormalige gemeenten beschikten over officiële gemeentevlaggen.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

Bestuurlijk centrum van de nieuwe gemeente is Dokkum. Noardeast-Fryslân telt naast de stad Dokkum 52 dorpen, waarvan er 43 over een eigen vlag beschikken. Vlagdragend zijn ook twee voormalige dorpen. Een eigen dundoek heeft ook Esonstad, een vakantiepark aan het Lauwersmeer dat een quasi-historisch stadje bevat, gebouwd tussen 2004 en 2007.

Vlak voor de fusiedatum kreeg de nieuwe gemeente eind 2018 al een gemeentewapen verleend. De daarvan afgeleide vlag werd pas ruim twee jaar later, in maart 2021 vastgesteld. Deze vlag genereerde echter zoveel ophef, dat de gemeente besloot om tot een nieuw ontwerp te komen, dat in september van datzelfde jaar door de gemeenteraad werd vastgesteld.

Het nieuwe gemeentewapen

Al een halve maand voor de daadwerkelijke fusie werd op 14 december 2018 bij Koninklijk besluit nummer 2018001994 aan de gemeente Noardeast-Fryslân een wapen verleend, waarvan de omschrijving luidt: *In sinopel een zespuntige ster van goud; een golvend doorsneden schildhoofd van azuur en goud. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee maal drie parels.*

Het wapen naar een ontwerp van een heraldische werkgroep is een combinatie van de wapens van de drie gemeenten. Het groen in het wapen verbeeldt het agrarische karakter van de gemeente. Het patroon van goud en blauw in het schildhoofd kwam ook voor in wapens van zeeverende waterschappen in Friesland en verbeeldt hier de ligging aan de kust: blauw voor de Waddenzee en goud voor de dijk. De zespuntige ster is een symbool dat in de wapens van alle drie gemeenten was te zien. In het

wapen van Dongeradeel stonden drie en in dat van Ferwerderadeel zeven gouden sterren, en in dat van Kollumerland c.a. één rode ster. De drie gouden sterren van Dongeradeel kwamen uit het oude stadswapen van Dokkum. Daarin verwijzen ze waarschijnlijk naar de Mariaverering of naar de Heilige Drie-eenheid. Het wapen van Ferwerderadeel komt al in 1393 voor en is daarmee één van de oudste grietenijwapens van Friesland. De zeven sterren zouden verband kunnen houden met het aantal grietenijen die in de Middeleeuwen binnen de streek Oostergo waren verbonden. Wat de rode ster van Kollumerland c.a. heeft te betekenen is onduidelijk. Het wapen wordt gedekt door een zogenaamde Friese grietenijkroon.¹

De nieuwe gemeentevlag

De gemeentevlag van Noardeast-Fryslân is bij raadsbesluit op 1 september 2021 vastgesteld. De vlag wordt daarin als volgt beschreven:

Vijf banen blauw, geel, groen, geel, blauw waarvan de hoogten zich verhouden als 1 : 1 : 6 : 1 : 1, de beide blauwe banen golvend, met in de broeking een gele zespuntige ster ter grootte van 1/3 van de vlaghoogte.

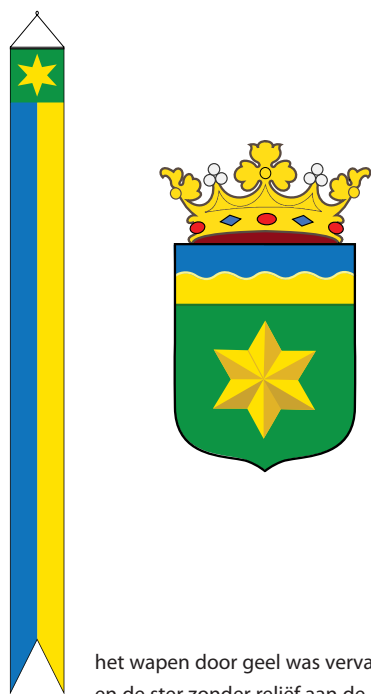
Tevens is een bijbehorende gemeentewimpel aangenomen, die verder in het raadsbesluit niet is beschreven, maar wel is afgebeeld.

In dit raadsbesluit van 1 september 2021 wordt het raadsbesluit van 4 maart 2021 herroepen, waarmee de gemeenteraad een halfjaar eerder een gemeentevlag had vastgesteld. Die vlag kwam nagenoeg een-op-een overeen met het gemeentewapen, waarbij het goud uit

Het eerste vlagontwerp van 4 maart 2021.

het wapen door geel was vervangen en de ster zonder reliëf aan de broekzijde stond. Deze vlag was als volgt beschreven: *Drie banen die zich verhouden tot de hoogte van de vlag als 1 : 1 : 4, blauw – geel – groen, de beide bovenste banen golvend doorsneden, en in de groene baan een gele ster.*

Toen de gemeente in maart 2021 voor het eerst deze vlag presenteerde, werd dat door het Centrum Informatie en Documentatie Israël (CIDI) 'bizar' genoemd. De gele ster op het ontwerp vond men te veel op de gele davidsster lijken die alle Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog vanaf 3 mei 1942 verplicht op hun kleding moesten dragen. Discriminatie Meldpunt Tumba noemde het ontwerp 'onbegrijpelijk' en 'verontrustend'. De vlag raakte daarmee in opspraak. Mensen voelden zich gekwetst door de gelijkenis van de ster met de davidster. De gemeente had uiteraard nooit de bedoeling om mensen te kwetsen en heeft daarom direct – in overleg met de Hoge Raad van Adel – besloten om het ontwerp te herzien. De ontwerpvlagen zijn ook voorgelegd aan CIDI en Tumba en zij konden zich vinden in het uiteindelijke resultaat dat op 1 september 2021 is vastgesteld.

Een ontwerp van de heer H. de Haan van LassooyDesign BNO lag ten grondslag aan de nieuwe gemeentevlag. De ster heeft nu scherpere punten, zodat hij niet meer doet denken aan de davidsster. De lokale betrokkenen vonden dat de kleuren en het aantal punten van de ster behouden moesten blijven, wat leidde tot

een voor alle partijen aanvaardbaar compromis.

Eind goed, al goed dus. Al moet worden opgemerkt dat zespuntige gele sterren al voorkwamen in de gemeentevlaggen van Dongeradeel van 1983 en Ferwerderadeel van 1959 en men de associatie met de davidsster destijds niet maakte. Wellicht kwam dat omdat er meerdere kleinere sterren op de vlaggen stonden, maar dan hebben we ook nog de dorpsvlaggen van Metslawier en Ternaard van 1988, van Ferwerd van 2018 en van Hallum van 2024...

De vlaggen van de voormalige gemeenten

In de op 27 oktober 1983 officieel vastgestelde vlag van **Dongeradeel** kwamen de drie gele sterren op blauw uit het gemeentewapen, oorspronkelijk uit het stadswapen van Dokkum. De kleuren rood en wit in de vlucht verwezen naar de oude streek Oostergo. De vlag van Oostergo bestaat uit vijf banen rood-wit-rood-wit-rood. De golvende witte baan verbeeldde het riviertje de Paesens, dat Oost- en Westdongeradeel van elkaar scheidde.²

Het blauw, wit en geel uit de op 19 januari 1948 vastgestelde vierbanenvlag van de gemeente **Dokkum** kwamen ook voor in het gemeentewapen. Waar de rode baan vandaan komt is een mysterie, maar de vlag is al zo gedocumenteerd in het "Vlaggenboek Hesman" uit 1708. Sinds de opheffing van de gemeente Dokkum in 1984 leeft deze vlag verder voort als stadsvlag.³

Op 17 december 1963 had de gemeenteraad van **Oostdongeradeel** een vlag vastgesteld die als basis het wapen had, waarbij de zilveren schuinbalk uit het wapen als witte golvende diagonaal was weergegeven, om daarmee het riviertje de Paesens te verbeelden. De lelie en de korenaren waren een toevoeging aan de vlag ten opzichte van het wapen en stonden respectievelijk voor het adellijk geslacht Ropta en de landbouw.⁴

Westdongeradeel had op 22 mei 1963 een gemeentevlag vastgesteld waarvan het beeld volledig overeenkwam met dat van het wapen.⁵

De gemeentevlag van Ferwerderadeel dateert

van 13 juni 1959. In een aantrekkelijk patroon waarin steeds zeven elementen terugkomen, waren de zeven sterren uit het wapen geplaatst.⁶

Kollumerland c.a. beschikte vanaf 22 februari 1960 over een officiële gemeentevlag. Kleuren en ster waren afkomstig uit het gemeentewapen. De driekleur rood-geel-groen aan boven- en onderzijde verwezen naar de oude vlag van hoofddorp Kollum in deze kleuren.⁷

De stadsvlag en de dorpsvlaggen

Van de 50 dorpen in Noardeast-Fryslân beschik-

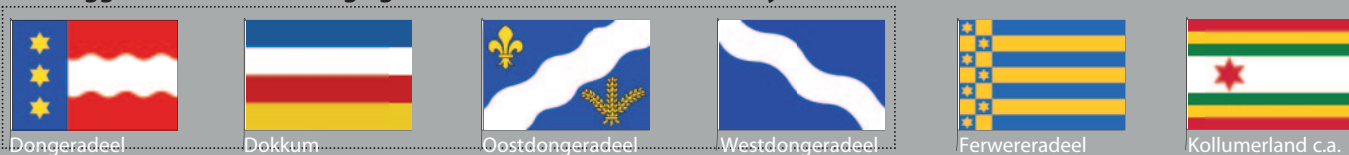

ken er 43 (86%) over een dorpsvlag. Per voormalige gemeenten gaat het om:

- alle 25 dorpen van Dongeradeel (28 januari 1988 goedgekeurd door de gemeenteraad), waarvan 12 in Oostdongeradeel en 12 in Westdongeradeel plus het dubbeldorp Paesens-Moddergat dat in beide oude grietenijgemeenten lag (8); later heeft Oostmahorn (De Skâns) nadat het de dorpsstatus had verkregen ook een dorpsvlag aangenomen en ook het recreatieoord Esonstad heeft een vlag;⁹
- 5 van de 12 dorpen van Ferwerderadeel;¹⁰
- alle 12 dorpen van Kollumerland c.a. plus de voormalige dorpen Zandbulten en Zwagerveen, die in 1971 in Kollumerzwaag zijn opgegaan; deze dorpsvlaggen zijn in 1969-1970 aangenomen.¹¹

Op vier na zijn al deze dorpsvlaggen al eerder in *Vexilla Nostra* en *Vlag!* aan bod gekomen. Voor de vier niet behandelde dorpsvlaggen

De vlaggen van de voormalige gemeenten binnen Noardeast-Fryslân

Voormalige gemeente Dongeradeel

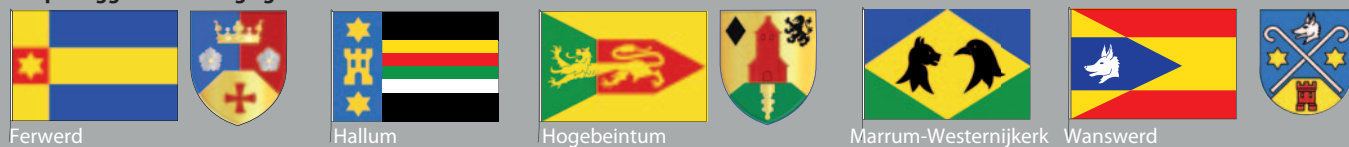
Dorpsvlaggen voormalige gemeente Oostdongeradeel

Dorpsvlaggen voormalige gemeente Westdongeradeel

Dorpsvlaggen voormalige gemeente Ferwerderadeel

Dorpsvlaggen voormalige gemeente Kollumerland en Nieuwkruisland

volgt hier de informatie. Bovendien heeft Hallum een vernieuwde vlag, deze wordt ook behandeld. Alle ontwerpen zijn van de Fryske Rie foar Heraldyk.

Oostmahorn (De Skâns) (vm. Dongeradeel)

Op 20 december 2006 heeft het dorp Oostmahorn (Fries: De Skâns) een vlag aangenomen, die kan worden beschreven als volgt: *neerwaarts geschuind: 1. in rood een gele schansdwinger in de broekhoek, waarvan het verloop een dikke heeft van 1/10 vlaghoogte en loopt tot 1/10 vlaghoogte van de schuine deling waarvan de afsnijding de vlagdeling volgt; 2. vijf even hoge golvende banen van blauw en wit.*

Het dorpswapen ligt ten grondslag aan de dorpsvlag. In dat wapen staat de schansdwinger voor de zestiende-eeuwse schans in de Friese kleuren en voor de Friese naam van het dorp. De schans werd verdedigd door kanonnen, vandaar het kanon, naar het oosten gericht omdat daar het gevaar vandaan kwam. Schelp en golflijn staan voor de voormalige Lauwerszee waar het dorp aan lag. Zilver en blauw waren de kleuren van de gemeente Oostdongeradeel.

In de dorpsvlag zijn de kleuren en de schansdwinger uit het wapen terug te zien. Het geheel beeldt verder de golven van de zee uit die tegen het talud van de zeedijk oplopen.¹²

Ferwerd (vm. Ferwerderadeel)

De beschrijving van de dorpsvlag van Ferwerd is: *een broeking van 1/5 vlaglengte, in drieën gedeeld van geel-rood-geel, het rood belegd met een zespuntige gele ster; een vlucht in drie banen blauw-geel-blauw.*

De kleuren van de dorpsvlag van Ferwerd zijn afkomstig uit het dorpswapen. De verdeling in drie banen slaat op de drie buurten waaruit het dorp bestaat: Hege Buorren, Lytse Buorren en Nije Buorren. De ster en het patroon verwijzen naar de gemeentevlag van Ferwerderadeel, waarbij de ster in het bijzonder als leid-ster staat voor Ferwerd als hoofdplaats van Ferwerderadeel.¹³

Hallum (vm. Ferwerderadeel)

De beschrijving van de vernieuwde dorpsvlag

van Hallum is:

een blauwe broeking met een breedte van 1/3 vlaglengte, waarin een burcht met boven en beneden een ster, alles geel; de vlucht bestaande uit zes banen zwart, geel, rood, groen, wit en zwart, in een verhouding van 2:1:1:1:1:2.

In 1995 nam Hallum een dorpsvlag en -wapen aan.¹⁴ Die dorpsvlag week zeer af van de gebruikelijke ontwerpen in Friesland: zeven banen in regenboogkleuren en een zwarte broeking. In 2024 vroeg de dorpsvereniging aan de Fryske Rie foar Heraldyk om een nieuwe dorpsvlag te ontwerpen die dichter bij het wapen staat. In het eindresultaat zijn de gele sterren op blauw afgeleid van de gemeentevlag van Ferwerderadeel, waarbij het tweetal staat voor de kloosters Mariëngaarde en Bethlehem nabij Hallum. Rond het dorp lagen verschillende states (landhuizen), vandaar de burcht, die ook in het dorpswapen voorkomt. De vierkleurige baan tegen de zwarte achtergrond in de vlucht heeft dezelfde symboliek als de regenboog op zwart in het wapen: dag en nacht, als weergave van "het alomvattende".¹⁵

Hogebeintum (vm. Ferwerderadeel)

De beschrijving van de dorpsvlag van Hogebeintum is:

geel met een groen trapezium, uitgaande van de broekzijde, de kleine basis op 1/3 vlaglengte, met een hoogte van 1/2 vlaghoogte; daarop aansluitend een rode baan met een lengte van 1/3 vlaglengte, uitlopende van 2/3 vlaglengte in een punt aan het midden van de vlag; over het groen en rood een gaande gele leeuw.

De kerk van Hogebeintum staat op de hoogste terp van Nederland. Dit is zowel in het dorpswapen als de dorpsvlag weergegeven: een rode kerktoeren op een groene terp, in de vlag horizontaal en gestileerd verbeeldt. De leeuw komt uit het wapen van de familie De Schepper (drie zwarte leeuwen op goud), eertijds eigenaar van de Harsa state.¹⁶

Wanswerd (vm. Ferwerderadeel)

De beschrijving van de dorpsvlag van Wanswerd is:

drie banen rood, geel en rood, in de verhouding 1:2:1; over de banen een broekdriehoek met de

punt op 2/3 vlaglengte, met drie banen geel, blauw, geel, in de verhouding 1:2:1, in het blauw een wit afgesneden vossenkop.

De kleuren van de vlag zijn afgeleid van het wapen. Het blauwe vlak in de vlag is te zien als het silhouet van de kerktoeren met de basis aan de broekszijde. Op dit blauwe vlak verwijst de vossenkop naar een volksverhaal. Volgens dit verhaal zag een jongen uit het dorp op een mistige avond een vos. Om te voorkomen dat dit dier te dichtbij zou komen en mogelijk schade zou veroorzaken, werd besloten het te vangen. Hij ging met de andere jongeren uit het dorp op jacht, maar door de toenemende mist werd dit steeds moeilijker. Totdat ze iets zagen bewegen en erachter kwamen dat het een onschuldig schaap was. Sindsdien staan de Wanswerders bekend als vossenjagers.¹⁷ □

Noten

1. Jaarverslag Hoge Raad van Adel 2018, 's-Gravenhage 2019, p. 10-11
2. *Vexilla Nostra*, jrg. 19, nr. 134, september/oktober 1984, p. 84
3. Kl. Sierksma, *Nederlands Vlaggenboek*, Het Spectrum, Utrecht 1962, p. 56-57
4. *Vexilla Nostra*, jrg. 19, nr. 134, september/oktober 1984, p. 96-97
5. *Vexilla Nostra*, jrg. 19, nr. 134, september/oktober 1984, p. 97
6. Kl. Sierksma, *Nederlands Vlaggenboek*, Het Spectrum, Utrecht 1962, p. 62-63
7. Kl. Sierksma, *Nederlands Vlaggenboek*, Het Spectrum, Utrecht 1962, p. 84-85
8. "Dongeradeel bevlag-d/t geheel", *Vexilla Nostra*, jrg. 24, nr. 162-163, mei t/m augustus 1989, p. 59-76
9. Oostmahorn-Esonstad, *Vexilla Nostra*, jrg. 41, nr. 249, nr. 2 van 2006, p. 36
10. Marrum-Westernijkerk, Vlag! nr. 2, mei 2009, p. 9
11. "Dorpsvlaggen van de Friese gemeente Kollumerland", *Vexilla Nostra*, jrg. 5, nr. 24, 1970, p. 160-162
12. "Wapen en flagge fan it doarp Oostmahorn "De Skâns" yn de gemeente Dongeradeel / Dongeradiel", *Genealogysk Jierboek* 2008, pp.276-277.
13. "Wapen en flagge fan Ferwert yn de gemeente Ferwerderadiel", *Genealogysk Jierboek* 2018, p. 268-269.
14. *Vexilla Nostra*, jrg. 30, nr. 196, januari-februari 1995, p. 19-20
15. https://nl.wikipedia.org/wiki/Vlag_van_Hallum
16. "Wapen en flagge van Hegebeintum yn de gemeente Ferwerderadiel", *Genealogysk Jierboek* 2018, p. 270-271.
17. <https://wanswerd.com/wapen-en-flagge-fan-wanswert/>

Leeuw, kasteel, ster en wassenaars

Op 1 januari 2015 fuseerden vijf van de zes gemeenten in de Krimpenerwaard, te weten Bergambacht, Nederlek, Ouderkerk, Schoonhoven en Vlist, tot een nieuwe gemeente met diezelfde naam. Alleen Krimpen aan den IJssel is zelfstandig gebleven. Eerder waren in 1985 in dit gebied gemeenten samengegaan: Bergambacht werd uitgebreid met Ammerstol en Berkenwoude, Nederlek ontstond uit Krimpen aan de Lek en Lekkerkerk, Ouderkerk uit Gouderak en Ouderkerk aan den IJssel en Vlist werd uitgebreid met Haastrecht en Stolwijk. Ver daarvoor was Zuidbroek (ZH) in 1857 opgegaan in Bergambacht en in 1870 Vliet in Haastrecht.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

De gemeenten die in 2015 samengingen beschikten alle vijf over officieel vastgestelde gemeentevlaggen. Van de in 1985 gefuseerde gemeenten hadden Bergambacht, Ammerstol, Krimpen aan de Lek, Ouderkerk aan den IJssel en Vlist officiële vlaggen.

De nieuwe gemeente Krimpenerwaard heeft sinds eind 2021 een gemeentevlag die hetzelfde beeld laat zien als het nieuwe gemeentewapen dat bijna zes jaar eerder was verleend.

Gemeentewapen

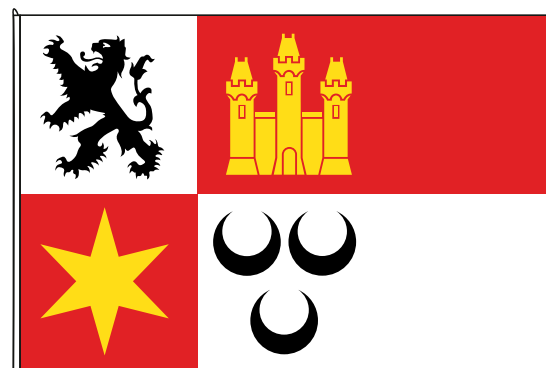
Bij Koninklijk Besluit nummer 2016000002 is op 1 februari 2016 aan de gemeente Krimpenerwaard een wapen verleend met de volgende beschrijving:

Gevierendeeld; I in zilver een leeuw van sable; II in keel een kasteel van goud, bestaande uit drie gekanteelde torens met afgeknotte daken, verbonden door muren, de middelste toren hoger dan de beide buitenste; III in keel een ster van goud; IV in zilver drie wassenaars van sable. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.

Het ontwerp is van de Hoge Raad van Adel. Oorspronkelijk wilde de gemeente in het nieuwe wapen herkenbare elementen opgenomen zien uit de wapens van alle elf gemeenten die tot 1985 bestonden. De Hoge Raad raadde dit vanzelfsprekend sterk af en kwam met het advies alleen wapenelementen op te nemen uit de wapens van de vijf gemeenten die in 2015 samengingen. De gemeente stemde hiermee in.

In de wapenvelden van de vijf voormalige gemeenten overheersen – met uitzondering van Vlist – zilver en rood. Op een gevierendeeld patroon in deze kleurstelling zijn de meest herkenbare en geschikte symbolen geplaatst.

De zwarte leeuw komt uit het eerste kwartier van het wapen van Schoonhoven. Het stadswapen laat vier leeuwen zien, twee zwarte en twee rode, op een veld van zilver. Het is afgeleid van het wapen van de graven van Holland uit het Huis Henegouwen, aan wie Schoonhoven haar stadsrechten had te danken. In het wapen van Henegouwen is de veldkleur goud. De zwarte leeuwen zijn die

van Henegouwen zelf (gelijk aan Vlaanderen), de rode zijn die van Holland.

Het kasteel in het tweede kwartier komt uit het wapen van Vlist en is afkomstig uit het wapen van de gemeente Haastrecht, die in 1985 in Vlist opging. Het kasteel was al op zegels van het stadje Haastrecht uit 1430 te zien. Het duidt op de stadsrechten die rond 1300 werden verkregen.

De zespuntige ster in het derde kwartier representeert Ouderkerk, hoewel dit in feite het oude wapen van Gouderak is. Onmiskenbaar is hier één van de zes sterren te zien uit het wapen van de stad Gouda, die de heerlijkheid Gouderak bezat.

FOTO STAATSBOSBEHEER

Het vierde kwartier vertoont het meest voorkomende symbool in de oude gemeentewapens van de Krimpenerwaard: de drie zwarte wassenaars op zilver van het geslacht Van Polanen. Ze zijn te zien in de wapens van Bergambacht na 1985, Zuidbroek (ZH), Berkenwoude, Nederlek, Krimpen aan de Lek, Lekkerkerk, Ouderkerk en Ouderkerk aan den IJssel. De Polanens waren een zijtak van het geslacht Van Wassenaar - dat drie sprekende wassenaars van zilver op rood voerde - vandaar dit symbool. Zij waren door koop in 1342 in bezit gekomen van de Heerlijkheid van de Lek, dat uit het westelijk deel van de Krimpenerwaard bestond. Op het wapen staat de gebruikelijke gemeentekroon.¹

Gemeentevlag

Op 22 december 2021 heeft de raad van de gemeente Krimpenerwaard een vlag aangenomen. Het raadsbesluit luidt:

1. de officiële gemeentevlag voor de gemeente Krimpenerwaard vast te stellen
2. de vlag op te laten nemen in het officiële Nederlandse Vlaggenregister van de Hoge Raad van Adel

Zoals tegenwoordig helaas gebruikelijk, ontbreekt de beschrijving van de vlag in het raadsbesluit. Volgens het advies van de Hoge Raad van Adel moet die zijn:

Twee banen van afwisselende kleuren wit en rood, met in de broektop een zwarte leeuw, in de broekhoek een gele ster, aan de bovenzijde van de vlucht een geel kasteel, bestaande uit drie gekanteelde torens met afgeknotte daken, verbonden door muren, de middelste toren hoger dan de beide buitenste, en aan de onderzijde van de vlucht drie zwarte wassenaars, geplaatst 2 en 1, de figuren op gelijke afstand van de delingslijn.

Uit deze beschrijving blijkt dat de Hoge Raad van Adel nog steeds geen standaard heeft om vlaggen

goed mee te omschrijven. In Nederland heeft een aantal gemeenten dit soort vlaggen en die worden steeds weer anders beschreven. In elk geval is "twee banen in afwisselende kleuren" ontoereikend. Het moet zijn:

gevierendeeld over een derde van de vlaglengte (of over de scheiding van broeking en vlucht), wit en rood.

Zo nauwkeurig als het kasteel staat beschreven, zo zuinig is dat bij de ster. Hoewel het in de heraldiek de conventie is dat zonder nadere specificatie een ster zespuntig uitgevoerd moet zijn, had dat voor de vlag best vermeld mogen zijn.

Het ontwerp is van Hillegonda Rikkoert uit Schoonhoven en werd door de jury onder leiding van oud-burgemeester Th. Bakkers gekozen als winnaar van de ontwerpwedstrijd die was uitgeschreven om te komen tot de vlag voor de nieuwe gemeente. Zij koos ervoor om heel dicht bij het wapen te blijven en dat viel kennelijk in de smaak bij de jury. Het vlaggenbeeld vertoont het wapenbeeld, met dit verschil dat de deellijn is verschoven naar de scheiding van broeking en vlucht en de symbolen rond die verschoven deellijn zijn gegroepeerd.

Oude gemeentevlaggen

Bergambacht nam na de fusie van 1985 met Ammerstol en Berkenwoude op 30 december 1986 een nieuwe vlag aan. Het wapen daarop verbeeldt de gemeente zelf, het groene vlak de groene Krimpenerwaard en het blauwe vlak de Lek en de vele sloten. In het wapen staat de adelaar voor Bergambacht, de wassenaars van Polanen voor Berkenwoude en de zalm voor Ammerstol.²

Voor de fusie van 1985 gebruikte **Bergambacht** een vierkante wapenbanier die op 13 mei 1964 bij raadsbesluit was vastgesteld. Het laat het zelfde beeld zien als het toenmalige gemeentewapen. Daarin zou de schuinbalk staan voor 's-Heeraartsberg, naast

Veer van Schoonhoven FOTO THEUN OKKERSE

Bergambacht 1986

Bergambacht 1964

Ammerstol 1982

Nederlek 1985

Krimpen aan de Lek 1974

Ouderkerk 1985

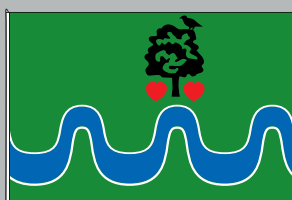
Ouderkerk aan den IJssel 1972

Schoonhoven 1962

Vlist 1986

Vlist 1977

Bergambacht zelf één van de twee afzonderlijke dorpen waaruit de gemeente Bergambacht is ontstaan. De schuinbalk zou het wapen zijn geweest van de heren van 's-Heeraartsberg uit het geslacht Van der Lede, uit het begin van de dertiende eeuw. De adelaar zou dan staan voor Bergambacht zelf.³

De gemeenteraad van **Ammerstol** stelde op 18 maart 1982 een vlag vast. De golvende baan daarop verbeeldde de Lek met ten noorden daarvan Ammerstol: de leeuw en de zalm uit het gemeentewapen. De zalm staat voor de zalmvisserij op de Lek. De herkomst van de leeuw is niet bekend. Het zou de Hollandse kunnen zijn, maar dan behoort hij rood op goud te zijn.⁴

De vlag van **Nederlek**, aangenomen op 23 april 1985, komt geheel overeen met het wapen. De golvende baan verbeeldt de rivier de Lek. De wassenaars komen uit de wapens van Lekkerkerk en Krimpen aan de Lek en duiden op de Polanens, heren van de heerlijkheid van de Lek. In het wapen van Lekkerkerk stonden de wassenaars gewend (met de horens naar rechts), in dat van Krimpen aan de Lek liggend.⁵

Krimpen aan de Lek voerde sinds 29 augustus 1974 officieel de drie liggende wassenaars uit het gemeentewapen. Het gaat wederom om het symbool van het geslacht Van Polanen, heren van de Lek. De twee banen blauwe staan voor de rivier de Lek.⁶

Ouderkerk nam op 26 september 1985 een vlag aan. Op een gevierendeeld patroon zijn de symbolen uit de wapens van Ouderkerk aan den IJssel (drie gewende wassenaars van Polanen van der Lek) en van Gouderak (Goudse ster) geplaatst.⁷ Deze vlag kan als de voorloper worden gezien van de vlag van de gemeente Krimpenerwaard.

Voor de fusie met Gouderak gebruikte **Ouderkerk aan den IJssel** officieel sinds 30 oktober 1972 een vlag met de drie gewende wassenaars uit het gemeentewapen, een variant op het geslachtswapen Van Polanen. De golvende blauwe banen duiden op de ligging aan de Hollandse IJssel.^{8,9}

Op 16 juli 1962 besloot de raad van **Schoonhoven** een vlag aan te nemen met precies hetzelfde beeld als het oude stadswapen, met de vier leeuwen van de Hollandse graven uit het Huis Henegouwen, maar dan op zilver in plaats van goud.¹⁰

Na de fusie van Vlist met Haastrecht en Stolwijk in 1985 voerde het nieuwe **Vlist** vanaf 1 september 1986 officieel een vlag die gelijk was aan het gemeentewapen. Hierin stonden de golvende diagonaal voor het riviertje de Vlist, kronkelend door groene weilanden, de drie kazen voor Stolwijk, bekend van de Stolkse kaas, en het kasteel voor de stad Haastrecht.¹¹

De vlag van **Vlist** van voor de fusie met Haastrecht en Stolwijk, aangenomen op 15 april 1977, oogde wat eigenaardig. De symbolen uit het oude wapen, een boom waarin een vogel en aan beide zijden een hart, staan naar de vluchtzijde verschoven boven een door de groene polder meanderend riviertje, de Vlist. De betekenis van de wapensymbolen is in de mist der tijden verloren gegaan.^{12, 13}

Noten

1. Jaarverslag Hoge Raad van Adel 2016, 's-Gravenhage 2017, p. 11-12
2. *Vexilla Nostra*, jrg. 22, nr. 151, juli/augustus 1987, p. 72-74
3. *Vexilla Nostra*, jrg. 15, nr. 109, juli/augustus 1980, p. 68
4. *Vexilla Nostra*, jrg. 17, nr. 118, januari/februari 1982, p. 7
5. *Vexilla Nostra*, jrg. 20, nr. 141, november/december 1985, p. 106
6. *Vexilla Nostra*, jrg. 9, nr. 70, september 1974, p. 123
7. *Vexilla Nostra*, jrg. 20, nr. 141, november/december 1985, p. 106
8. *Vexilla Nostra*, jrg. 8, nr. 51, januari 1973, p. 7
9. *Vexilla Nostra*, jrg. 20, nr. 140, september/oktober 1985, p. 80
10. Kl. Sierksma, *Nederlands Vlaggenboek*, Het Spectrum, Utrecht 1962,
11. *Vexilla Nostra*, jrg. 22, nr. 151, juli/augustus 1987, p. 74
12. *Vexilla Nostra*, jrg. 17, nr. 121, juli/augustus 1982, p. 76
13. *Vexilla Nostra*, jrg. 19, nr. 131, maart/april 1984, p. 37

Persoonlijke standaarden van het Koninklijk Huis

Op 27 augustus 1908 werd er middels Koninklijke Besluit nr. 87 een nieuw systeem geïntroduceerd voor koninklijke vlaggen. Tot die tijd waren er drie modellen, één voor het staatshoofd, één voor prins en één voor prinsessen, alle met de Nederlandse vlag als basis (zie hiernaast).

Door ROB BERTIJN

Op voordracht van prins Hendrik, de echtgenoot van koningin Wilhelmina, ontwierp generaal-majoor F.H.A. Sabron een nieuw systeem van persoonlijke standaarden, dat heden ten dage nog steeds gebruikt wordt.

De standaard en de onderscheidingsvlaggen voor geboren leden van het Koninklijk Huis zijn altijd oranje met een blauw kruis, waarbij de vlag van de vrouwelijke leden is ingesneden (dit wordt ook wel ingehoekt genoemd), waardoor er een vlag met twee punten ontstaat.

De aangehuwde leden van het Koninklijke Huis voeren een onderscheidingsvlag met de kleuren precies andersom, dus: een blauwe vlag met een oranje kruis. Ook hier geldt: de vlag voor de vrouwelijke leden is ingesneden of ingehoekt.

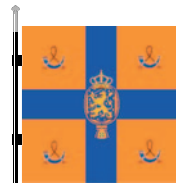
De Koninklijke standaard heeft alle kwartieren 'beladen', zoals dat heet, waarmee bedoeld wordt dat elk van de vier vakken een symbool heeft (de jachthoorn van het Huis Oranje).

Andere onderscheidingsvlaggen onderscheiden zich van de Koninklijke standaard door hun maat, een verhouding 5:6. Verder zijn ze met slechts twee symbolen beladen, altijd aan de broekings- of mastzijde, tenzij er sprake is van een prins-gemaal, waarvan we er in Nederland een aantal hadden: Prins Hendrik, Prins Bernhard en Prins Claus.

Koningin Máxima, de enige koningin-gemalin sinds de introductie van de standaarden in 1908, heeft als vrouwelijk aangehuwd lid van het Koninklijk Huis net als de voormalige prinsen-gemaal een blauwe vlag met een oranje kruis (maar dus ingehoekt), met twee symbolen beladen. Als geboren leden van het Koninklijk Huis voeren prinses Amalia (de Prinses van Oranje), prinses Alexia en prinses Ariane (die laatste vanaf 10 april dit jaar) een oranje ingehoekte vlag met een blauw kruis, beladen met twee symbolen, deze vlaggen zijn voor alle drie prinsessen gelijk.

Koninklijke standaarden tot 1908

Koning Willem Alexander
(koninklijke standaard)

Koningin Máxima

Prinsessen Catharina
Amalia, Alexia en Ariane

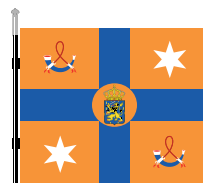
Prinsessen Beatrix, Irene,
Margriet

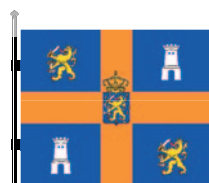
Prins Constantijn

Prinses Laurentien

Prinsen Maurits, Bernhard,
Pieter-Christiaan en Floris

Prins Claus

Foutieve autovlag in museum

NVVV-lid Jan Simons bezocht onlangs Paleis Het Loo in Apeldoorn, waar hij de tentoongestelde Minerva van prins Hendrik in het oog kreeg. De hofauto uit 1925 is voorzien van een foutieve standaard.

Op de standaard van de prins hoort in de kwartieren een en vier een Nederlandse leeuw te staan en in het tweede en derde een griffioen van Mecklenburg Schwerin. De fout in de standaard op de auto is dat er drie leeuwen op staan en maar één griffioen.

Correct model

Simons meldt dat hij op onderzoek uitging: hij zocht contact met conservatoren van Het Loo en de Koninklijke Verzamelingen/ Koninklijk Huisarchief in Den Haag, die allen verrast waren: het was nooit eerder opgemerkt.

Onderzoek in de archieven, waaronder het Nationaal Archief, levert niet meer op dan een tijdschriftartikel over het herstel van de Minerva in de jaren negentig, waar op een foto ook de verkeerde standaard is te zien. Simons zal verder onderzoek doen.

VRIJWILLIGE LANDSTORM

Door ROB BERTIJN

De Vrijwillige Landstorm (VL) werd als reserve-vrijwilligersleger op 4 augustus 1914 opgericht, net na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

Erg snel ging het aanmelden niet: op 8 augustus hadden zich nog maar 562 (van de potentiële 600.000) mannen aangemeld. Bij het einde van de oorlog in 1918 -waarbij Nederland zijn neutraliteit had weten te handhaven- was het aantal vrijwilligers opgekrikt tot circa 6.700.

In 1918 werd de Bijzondere Vrijwillige Landstorm (BVL) opgericht, als aanvulling op de Vrijwillige Landstorm: dit onderdeel kon bij bv. dreiging van een revolutie (in 1918 niet ondenkbaar) ingezet worden. In de jaren tussen de Eerste en Tweede Wereldoorlog dienden de Landstorm-afdelingen een maatschappelijk tegengewicht tegen linkse 'revolutionairen', zoals de SDAP. Vanaf de jaren 1930 leek dit gevaar min of meer geweken en vormden VL en BVL 'maatschappelijk compensatie' tegen de nationalistes, zoals de NSB.

Eind jaren '30 was het aantal vrijwilligers gestegen tot circa 90.000, verdeeld over zo'n 1.300 verschillende afdelingen, zoals in Goes. Vrijwel iedere afdeling liet in die jaren een eigen vaandel ontwerpen.

Het was op zaterdag 25 augustus 1928 dat de Afdeling Goes van de BVL zijn gloednieuwe vaandel aan de pers presenteerde. Dagblad *De Zeeuw – Christelijk Historisch Nieuwsblad voor Zeeland*, doet enthousiast verslag:

Wij waren heden in de gelegenheid om het vaandel van de afd. Goes van den Bijz. Vrijw. Landstorm te bezichtigen, en mogen zeggen dat de uitvoering alleszins geslaagd mag heten. Op witte zijde, is in kleuren Rood en Blauw een mooi ontwerp uitgevoerd. Onder de woorden Bijzondere Vrijwillige Landstorm, welke het bovengedeelte vullen, trekt de strakke tekening van den leeuw de aandacht, terwijl beneden links het wapen van Goes is aangebracht, waar de regel "Afdeling Goes" bij aansluit. Het geheel is naar het ontwerp van den heer J. Melse [1887-1968 red.], leeraar aan de Vakschool alhier, uitgevoerd. Het doek wordt gedragen aan een stevigen bamboestok, eindigende in vergulde piek.

De uitreiking van het vaandel zal plaats hebben op a.s. Vrijdag 31 Aug., 's avonds 8.30 uur, in de toneelzaal van het Schuttershof alhier, in tegenwoordigheid van de prov. comm., plaatselijke comm. en de Dames van het Vaandelcomité. Alle landstormers worden tot bijwoning uitgenodigd.

Bij de Duitse inval in 1940 werden 42.338 vrijwilligers gemobiliseerd, waarvan een deel in de strijd sneuvelde. De Duitse bezetter hief de Landstorm datzelfde jaar op.

Het vaandel kwam in de naoorlogse jaren in bezit van het **Historisch Museum de Bevelanden** in Goes en bevindt zich in depot.

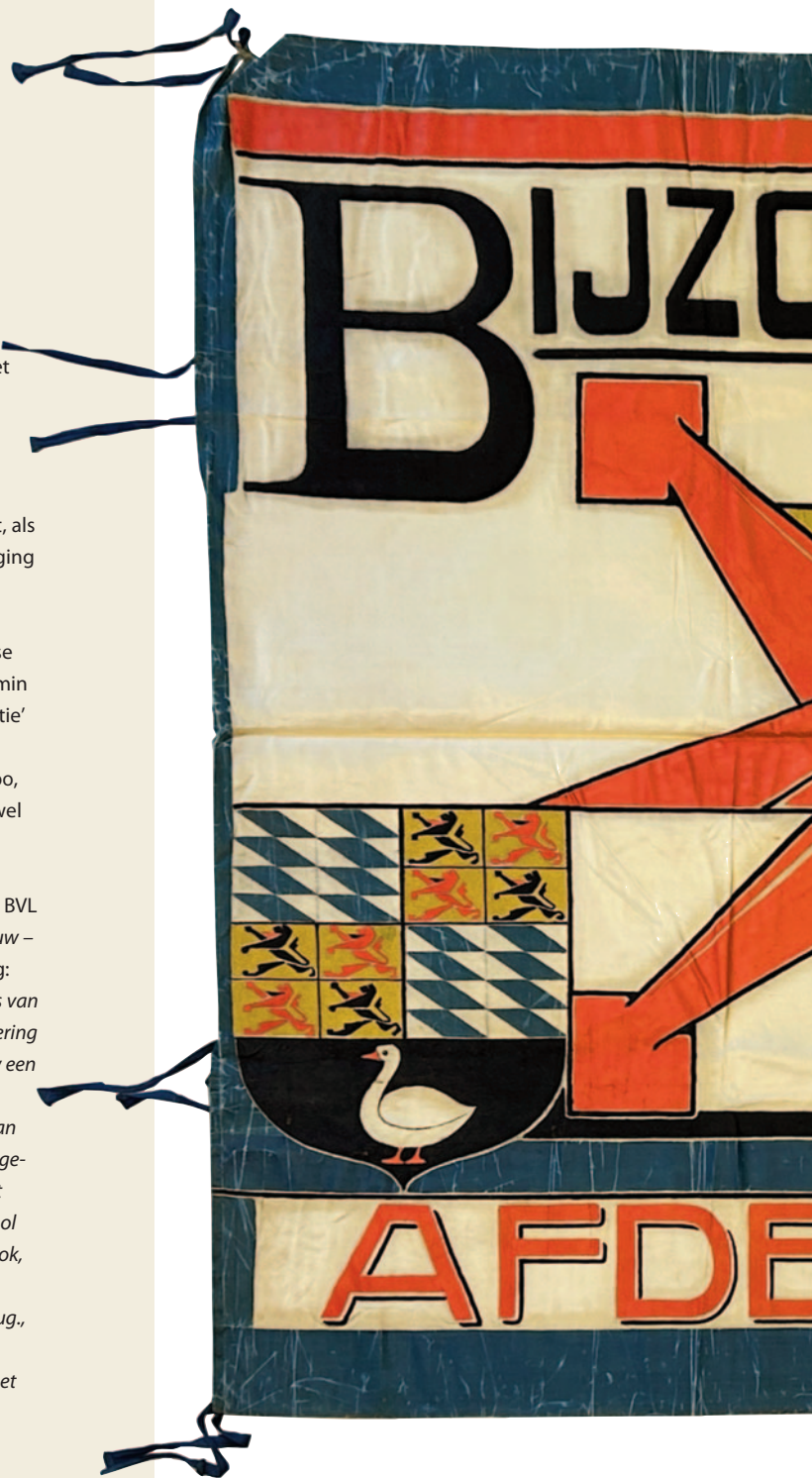

FOTO REMCO VAN SCHELLEN

Van Atjeh afgescheiden Troemon bezat een eigen vlag

Het staatje Troemon had in de tijd dat Nederland Nederlands-Indië, het huidige Indonesië, bestuurde een tijd een wat aparte positie omdat het zich van Atjeh had afgescheiden. Dit maakte het mede mogelijk dat het gebied op de westkust van Sumatra een eigen vlag kon voeren, vooral op zijn schepen. De vlaggen van en de vlagvoering in Troemon in periode 1860-1904 zijn vanuit een Nederlands perspectief redelijk goed in kaart te brengen.

Door JOS POELS

Nederlands-Indië dat in 1945-1949 de Republiek Indonesië zou worden, was in naam wellicht een staatkundige eenheid, maar de praktijk was flink wat ingewikkelder. Lange tijd bestond Nederlands-Indië uit een lappendeken van direct- en indirect bestuurde rijken en gebieden. De indirect bestuurde gebieden werden door plaatselijke bestuurders geregeerd. De relatie met het Nederlandse bestuur van Nederlands-Indië was geregeld middels contracten en verklaringen. Die lieten weinig speelruimte om onafhankelijk op te treden.

Atjeh, in het noorden van het eiland Sumatra, was lange tijd geen deel van Nederlands-Indië, en was onafhankelijk. In 1824 hadden Nederland en Groot-Brittannië het zogenaamde Sumatra-traktaat gesloten, waarin Nederland beloofde de onafhankelijkheid van Atjeh te eerbiedigen. Nederland beschouwde dit gebied echter wel tot zijn invloedssfeer.

Troemon behoorde tot Atjeh. (kaartje) In het begin van de negentiende eeuw wist radja Hadji Lebei Dapha echter met Atjeh te breken, waardoor Troemon een bufferstaatje werd tussen Atjeh en Nederlands-Indië. Diens opvolger, Radja Boedjang, sloot in 1830 een traktaat van handel en vriendschap met de Gouverneur van Sumatra's Westkust. Dat werd op 26 juni 1840 opgevolgd door een nadere overeenkomst van vrede en vriendschap. Die is echter nooit door de Nederlandse regering bekrachtigd.

Tijdens het bewind van radja Boedjang groeide Troemon's macht verder. Zijn schepen kwamen tot Batavia, de bestuurlijke hoofdplaats van Nederlands-Indië, en Zuid-Maleisië. Er werd gezegd dat Boedjang zijn

macht vergaarde door zeeroof en slavenhandel. Hij had een fort met hoge stenen muren, een ringgracht en met 32 stukken geschut bewaande bastions.¹

Eigen vlag

De Troemonse schepen voerden een eigen vlag. Een enkele keer werd daarvan in de eerste helft van de negentiende eeuw melding gemaakt in Nederlandse kranten en tijdschriften, echter zonder die te omschrijven. Hoe ze eruitzag, werd pas in 1860 duidelijk. Een jaar eerder had de Russische gezant in Den Haag aan de Nederlandse regering gevraagd om een overzicht van de vlaggen die in Nederlands-Indië werden gebruikt.² Navraag in Nederland leerde echter dat die informatie daar niet voorhanden was.

De vraag werd doorgespeeld aan de gouverneur-generaal Charles Ferdinand Pahud van Nederlands-Indië in Batavia. In diens kantoor echter wist men ook niet welke vlaggen er naast de Nederlandse driekleur in gebruik waren. Dat nam daarom op 28 november 1859 contact op met de Nederlands-Indische marine, maar daar wist men op de vraag ook geen antwoord te geven. Het werd tijd om op onderzoek uit te gaan.

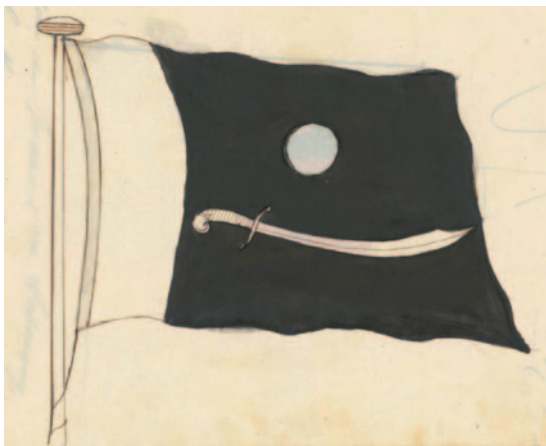
Eén van de manieren waarop de Nederlands-Indische marine te weten kwam welke vlaggen er in en om de Archipel werden gebruikt, was het rondsturen op 17 december 1859 van een circulaire (No. 4606), waarin de commanderende officieren van de oorlogsschepen werd gevraagd "het hunne bij te dragen" aan een overzicht van de daar in gebruik zijnde vlaggen.

De gezagvoerder van Z.M. schroefkorvet Prinses Amalia stuurde in 1860 aan de Marine in Batavia een kleurentekening van de "vlag van de Radja van Troemon [...] aldaar zoodanig opgemerkt".³ Deze vlag toonde een zwart veld met een witte broekingsbaan. (Afbeelding 1) Op het zwarte veld van de vlucht een witte, liggende klewang, een op Sumatra gebruikt zwaard, met de punt naar de vlucht wijzende. In het midden boven het zwaard stond een witte schijf. (Afbeelding 2)

Over de betekenis van de gebruikte kleuren en emblemen op de vlag meldde de gezagvoerder van de Prinses Amalia niets. De commandant van Z.M. schoenerbrik Makassar maakte op 30 maart 1860 op de rede van Padang – iets ten zuiden van Troemon – een rapport op van de vlaggen die in Atjeh, Troemon en Tampak Toean – dat zich net als Troemon had afgescheiden van Atjeh – werden gebruikt. Diens bron: "Volgens

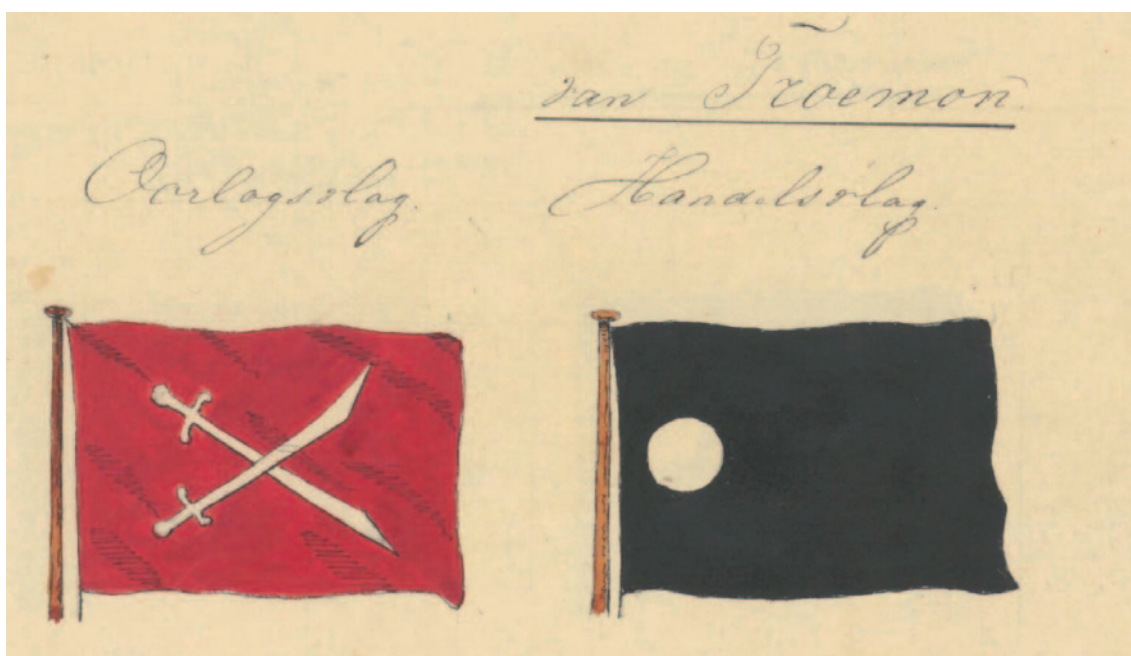
WIKIPEDIA

1. Vlag van de 'Radja van Troemon' in 1860 genoteerd door de commandant van Z.M. schroefkorvet *Prinses Amalia*. (Nationaal Archief Den Haag)

2. Portret van Si Boendri in Atjeh voor een wand met een collectie krissen en klewangs. (Foto Collectie Tropenmuseum)

3. Oorlogs- en handelsvlag van Troemon, zoals een "Atjinees" die in 1860 beschreef aan de commandant van Z.M. schoenerbrik *Makassar*. (Nationaal Archief Den Haag)

opgave van eenen Atjinees". De oorlogsvlag van Troemon werd in het rapport afgebeeld als een rood veld met twee witte gekruiste klewangs. De handelsvlag was zwart met een witte schijf aan de broekzijde. (Afbeelding 3) De "oorlogsvlag" van Troemon moet als een vergissing worden beschouwd. In Troemon waren in die tijd – weten we nu – geen rode vlaggen in gebruik. Verder kwamen vlaggentekeningen van Troemon van zes andere informanten binnen bij de Marine in Batavia.

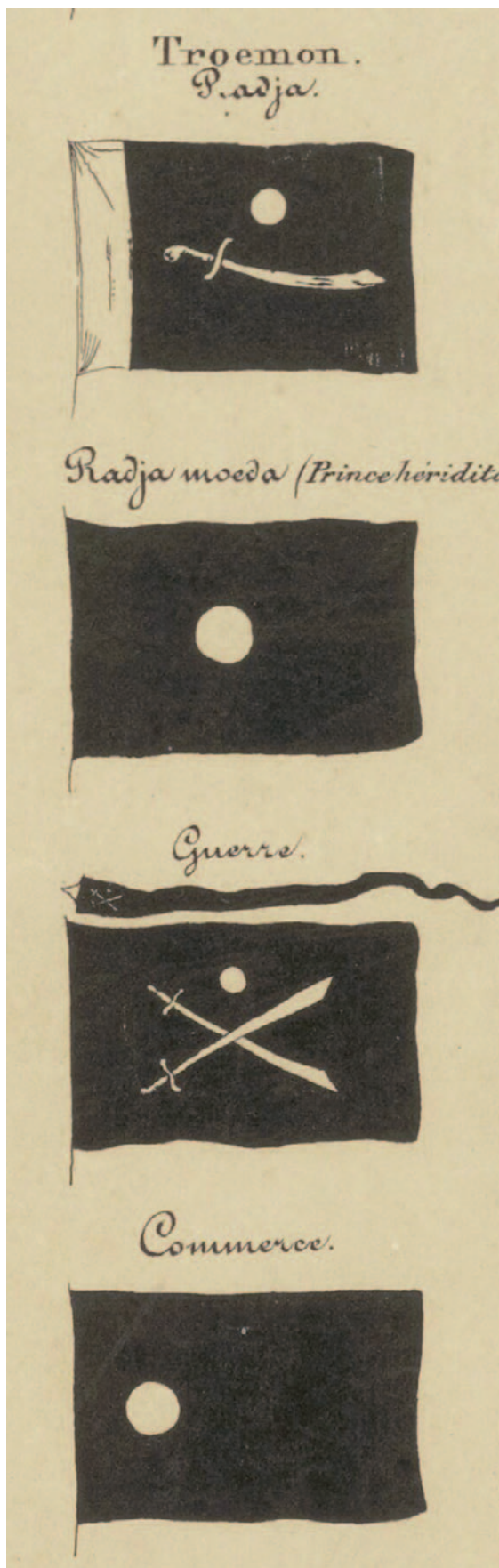
Vlaggenkaart

Alle vlaggentekeningen werden, vijf jaar later (in 1865) naar het ministerie van Koloniën in Den Haag gestuurd. Die liet van de uitkomsten van de vlaggenenquêtes in Nederlands-Indië een speciale vlaggenkaart drukken. In een oplage van honderd exemplaren verscheen deze Carte des pavil-

lons, en usage chez les différents peuples des Indes-Orientales néerlandaises, in de tweede helft van 1865.

Troemon is op de kaart vertegenwoordigd met vier vlaggen, allemaal in de kleuren zwart en wit. De samensteller van de vlaggenkaart had klaarblijkelijk een selectie gemaakt, want alle aangeleverde Troemonse vlaggen met de kleur rood erin werden aan de kant gelegd. (Afbeelding 4) De vlag die de gezagvoerder van de *Prinses Amalia* begin 1860 had gezien, kwam als de vlag van de radja op de vlaggenkaart. De vlag van diens troonopvolger is zwart met een witte bal in het midden. Tot oorlogsvlag was bestempeld een zwart doek met twee liggende gekruiste klewangs. En de vlag voor handelsvaartuigen was zwart met een witte bal, die verschoven was naar de broeking.

Groot-Brittannië en Nederland sloten in 1871 een nieuw Sumatra-

4. De vlaggen van Troemon zoals afgebeeld op de Carte des Pavillons uit 1865, met de vlaggen in gebruik in Nederlands-Indië. (Koninklijk Huisarchief)

traktaat. Nederland werd daarin ontslagen van zijn verplichting de onafhankelijkheid van Atjeh te eerbiedigen. Atjeh was een doorn in het oog van Nederland. Den Haag en Batavia wilden vooral snel een einde maken aan de door Atjeh bedreven zeeroverij. In 1873 verklaarde Nederland Atjeh de oorlog. Het was het begin van een bloedige strijd die ruim veertig jaar zou duren en in het voordeel van Nederland zou eindigen.

Op 31 januari 1874 vaardigde luitenant-generaal J. van Swieten, de opperbevelhebber van de land- en zeemacht tegen Atjeh en gevolmachtigde van het Nederlands-Indische Gouvernement een proclamatie uit waarin hij onder meer te kennen gaf: "dat voortaan geene andere vlag dan de Nederlandsche en die van bevriende mogendheden zal worden erkend, en noch Atjehesche, noch eigen vlag mogen worden gevoerd."⁴ Wat Nederland betrof, was dat het einde van de vlaggen van Atjeh.⁵

Door zijn ligging en zijn historische banden met Atjeh werd Troemon in de Atjeh-oorlog meegezogen. De Nederland-Indische regering stuurde erop aan om ook Troemon in te lijven. Op 27 oktober 1874 beloofde Sri Moeda Padoeka Alam Sulthan Mansoer Toeankoe radja Moeda, de onderkoning van Troemon, aan Nederland onder meer: "dat ik zijne Majesteit den Koning der Nederlanden, vertegenwoordigd door den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, als wettig opperheer erken en als een teken daarvan geene andere vlag voeren zal, hetzij te land hetzij ter zee, dan de Nederlandsche."⁶ Wat Nederland betrof, betekende dit het einde van de Troemonse vlaggen.

Onderscheidingsvlag

Die zogenaamde Eerste Verklaring van 1874 werd op 5 oktober 1882 – Troemon was een jaar eerder opgenomen in het Gouvernement van Sumatra's Westkust – vervangen door de Tweede Verklaring. Daarin verklaarde radja Moeda dat te land en ter zee van zijn zelfstandige landschap de Nederlandse vlag zou worden gevoerd. Echter: dat "wanneer ik mij aan boord (...) bevind, met en benevens de Nederlandsche vlag een eigen vlag (zal) worden gevoerd. Door den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië zal deze vlag, benevens de wijze waarop die wordt gevoerd, nader worden vastgesteld."⁷ De radja hechtte blijkbaar veel waarde aan een eigen onderscheidingsvlag.

Gouverneur-Generaal Frederik s'Jacob, de hoogste Nederlandse gezagsdrager in Nederlands-Indië, bepaalde op 29 januari 1883 "dat de door hem (radja Moeda – JP) persoonlijk en bij zijn aanwezen aan boord zijner eigen vaartuigen, met en benevens de Nederlandsche vlag te voeren vlag, bestaat uit een donkerblauw of zwart veld, waarin een witte bol [een schild voorstellende] en een wit zwaard; zullende zij, met de Nederlandsche vlag, aan dezelfde mast worden gevoerd en onmiddellijk onder genoemde vlag worden aangebragt".⁸

In een instructie voor de commanderende officieren werd hen opgedragen de persoonlijke vlag van de radja te erkennen. Die werd in 1887 als artikel 184 opgenomen in de Verzameling van voorschriften voor Zr. Ms. Zeemacht in Oost-Indië.

Een afbeelding van de in 1883 vastgestelde vlag is (nog) niet gevon-

Een typisch (rond) schild dat in Atjeh en omstreken werd gebruikt in de 19de eeuw.
(Foto Collectie Nationaal Militair Museum)

Bol is een schild

De witte bol in de vlag van Troemon stelt een schild voor. In Atjeh, waaruit Troemon voortkwam, werden schilden door de vooraanstaanden gebruikt. Ze waren rond van vorm. Er waren twee soorten in gebruik: van koper en van bamboe. De koperen schilden (Peurise Teumaga) mochten alleen gebruikt worden door de krijgsoversten, voor wie het een teken van waardigheid was. Deze schilden vertoonden op de voorkant zeven sterren. Het is een nabootsing van het Zevengesternte, de toedjoe Bintang Tjujuh, zoals de Atjeh'ers de zeven koperen sterren op de schilden noemen, evenals het sterrenbeeld de Plejaden (Zeven Zusters) die in de lente- en zomermaanden op Sumatra 's nachts zichtbaar is.¹²

den. De omschrijving van de door gouverneur generaal s'Jacob vastgestelde vlag laat ruimte voor interpretatie. Hoewel ze in het kleurenspectrum dicht bij elkaar liggen, zijn donkerblauw en zwart niet dezelfde kleuren. Waar staat de witte bal? En waar staat het zwaard op de vlag? Er bestaat geen duidelijkheid over, maar het is waarschijnlijk dat die ergens op de wijze waren geplaatst, zoals die begin 1860 door de gezagvoerder van Z.M. schroefkorvet Prinses Amalia werd opgetekend: Witte bol in het midden met daaronder een liggend zwaard.

De bewaard gebleven stukken die met de vlag te maken hebben, maken niet duidelijk waarop de gouverneur-generaal het model van de vlag baseerde. Het kan zijn dat het op Carte des pavillons (1865) is gebaseerd. De witte broekingsbalk echter is weggelaten. De emblemen op de vlag zijn benoemd als een schild (voor het eerst) en een zwaard, symbolen van vechten en verdedigen. Met het zwaard zal echter een op Sumatra gebruikte klewang zijn bedoeld.

Wereldtentoonstelling

In hetzelfde jaar dat gouverneur-generaal s'Jacob de vlag vaststelde, werd in Amsterdam de internationale Koloniale en Uitvoerhandel Tentoonstelling gehouden. Deze Wereldtentoonstelling vond van 1 mei tot 1 oktober 1883 plaats op het huidige Museumplein, achter het in toen aanbouw zijnde Rijksmuseum. Doel van de expositie was om koloniale handel en rijkdommen te presenteren.

Nederlands-Indië was in Amsterdam ondergebracht in het koloniaal paviljoen. Onder de duizenden artefacten die daar uit Nederlands-Indië werden tentoongesteld, bevonden zich ook vlaggen uit dat gebied. Eén

van die vlaggen was die van Troemon, die was ingebracht door F. Kroesen, controleur te Singkel (tegenwoordig Singkil geheten). In de tentoonstellingscatalogus werd die vlag omschreven als: "een blauw veld met een witten bol, die een schild voorstelt, en daaronder een zwaard, goedang,⁹ waarvan het gewest naar den stok en het scherp naar beneden is gericht". Verder werd over de vlag gemeld: "Een tiental jaren geleden als herkenningsteeken door Troemonsche vaartuigen gevoerd."¹⁰

De in Amsterdam tentoongestelde Troemonse vlag, waarvan aangenomen mag worden dat het een origineel exemplaar betrof, was blauw. En volgens de omschrijving kwam er ook geen witte broekingsbalk op voor.

Op 16 april 1896 werden de banden tussen Troemon en Nederlands-Indië middels een Verklaring en akte van bevestiging, hernieuwd. De radja erkende het Nederlandse oppergezag, "ten teeken waarvan door den radja van Troemon en diens onderdanen noch te land noch ter zee eenige andere natievlag gevoerd zal worden dan de Nederlandsche, behoudens de bevoegdheid van den radja of diens wettigen vertegenwoordiger om onmiddellijk daaronder en aan denzelfden mast zijne eigen persoonlijke vlag te hijschen, bestaande, uit een donkerblauw of zwart veld waarin een witte bol (een schild voorstellende) en een wit zwaard."¹¹

Het was de laatste keer dat de Troemonse vlag in officiële stukken werd genoemd. Op 1 januari 1902 werd het gebied weer onder Atjeh gebracht, waarop Nederland na een lange slepende oorlog grip had gekregen. Op 11 april 1904 tekende de radja van Troemon een nieuw contract met Nederland. Het was een zogenaamde Korte Verklaring, waarin trouw aan Nederland en het staatshoofd werd beloofd. Het woord vlag kwam daarin niet meer voor. □

Noten

1. "Troemon", Encyclopaëdie van Nederlandsche-Indië, Tweede druk. Vierde deel Soemb – Z, Den Haag-Leiden: Martinus Nijhoff-E.J. Brill, 1921, 421
2. Jos Poels: "Het ontstaan van de eerste Nederlands-Indische Vlaggenkaart", Vexilla Nostra, jrg. 19, nr. 2/131, 1984, 21-28.
3. Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Koloniën, nummer toegang 2.10.02, inventarisnummer 1591.
4. Beschrijving van den Atjeh-oorlog met gebruikmaking der officiële bronnen. Deel 1. Den Haag: 1883, Bijlage XXVII.
5. Hendrik Colijn, tussen 1925 en 1939 vijf keer Nederlands minister-president, was in 1909 gouvernementssecretaris in Batavia. Daar schreef hij het rapport Politiek beleid en bestuurszorg in de Buitenbezittingen. In het hoofdstuk 'Het voeren van de Nederlandsche vlag' (Tweede gedeelte B, pp. 45-52) beschrijft hij het gebruik van Indische vlaggen. Hij maakt daarin geen melding van Troemon.
6. Handelingen der Staten-Generaal, Zitting 1883-1884 – 133. Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den Oost-Indischen Archipel. No. 2, p. 1.
7. Handelingen, pp. 1-2.
8. Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Koloniën, nummer toegang 2.10.30, inventarisnummer 7814.
9. Het is niet gelukt te achterhalen wat een goedang wapentechnisch is. In het Maleis houdt een goedang verband met een opslagplaats.
10. Catalogus der Afdeling Nederlandsche Koloniën van de Internationale Koloniale en Uitvoerhandel Tentoonstelling (van 1 Mei tot ulto. October 1883), Leiden – E.J. Brill, 1883, p. 343.
11. Handelingen der Staten-Generaal, Zitting 1898-1899 – 166. Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den Oost-Indischen Archipel.
12. Julius Jacobs: Het familie- en kampongleven op Groot-Atjeh. Deel 2. Leiden: Brill, 1894, pp. 154-155.

Vlaggen gevoerd door VOC-opvolger Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements (1800-1806)

De regering van de Bataafse Republiek droeg in mei 1798 de Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements op om het bestuur over en de bezittingen van de bijna failliete Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) over te nemen. Dat gebeurde op 1 januari 1800. De Raad werd in 1806 al weer opgeheven, maar in die korte tijdsspanne voerden zijn zeiljachten verscheidene vlaggen. Aanvankelijk niet zoals het behoorde, maar uiteindelijk kreeg de Raad begin 1804 het recht op een eigen Bataafse vlag.

Door JOS POELS

De in 1602 opgerichte VOC kreeg van de Staten-Generaal een handelsmonopolie in de gebieden ten oosten van Kaap de Goede Hoop (Afrika) tot aan de Straat van Magalhães (Zuid-Amerika). In de zeventiende eeuw – de Gouden Eeuw – ontwikkelde de VOC zich tot 's werelds grootste scheepvaart- en handelsbedrijf. De handel in specerijen uit Oost-Indië bracht de VOC, en daarmee ook Nederland, grote economische en culturele voorspoed.

De schepen van de VOC waren vaak (niet altijd) te herkennen aan de speciale vlaggen die ze voerden. Dit waren Nederlandse rood-wit-

blauwe banenvlaggen met in de witte baan het VOC-embleem, al dan niet voorzien van het specifieke Kamer-monogram. Deze vlaggen, die werden gebruikt zonder dat er goedkeuringsbesluiten van de overheid aan ten grondslag lagen, werden vooral in de thuishavens gebruikt op VOC-jachten.

Deze representatieve jachten heetten de grote VOC-handelsschepen welkom of zwaaiden ze uit als ze naar Indië vertrokken. Ze werden ook gebruikt voor de ontvangst of het vervoer van andere hoogwaardigheidsbekleders. Soms ook voerden de VOC-handelsschepen de speciale vlag.¹

In de loop van de achttiende eeuw raakte de VOC langzaam in verval. De Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) bracht uiteindelijk de eens zo machtige handelsorganisatie op de knieën. De handel kwam praktisch stil te liggen en Nederlandse schepen werden door de Engelsen buitgemaakt of aan de ketting gelegd. De schulden van de VOC stapelden zich op.

Vaststelling vlaggenkleuren

Intussen was de Republiek politiek hopeloos verdeeld. De Prinsgezinden probeerden alles bij het oude te laten. Met hulp uit het revolutionaire Frankrijk echter kregen de Patriotten het in 1795 voor het zeggen. Stadhouder Willem V vluchtte naar Engeland. Een dag later, op 19 januari 1795, werd de Bataafse Republiek uitgeroepen.

Ruim een jaar na het uitroepen van de Bataafse Republiek, nam op 1 maart 1796 een Nationale Vergadering de plaats in van de Staten-Generaal, waarmee tegelijkertijd een eenheidsstaat werd gesmeed naar

Frans voorbeeld. Als een van hun laatste besluiten hadden de Staten-Generaal op 14 februari de landsvlag vastgesteld. Dat was daarvoor nog niet formeel gebeurd.

In de laatste twee decennia van de achttiende eeuw was er in het land een strijd gaande over de kleur van de bovenste baan van de vlag. De Prinsgezinden vonden dat die oranje moest zijn, want dat refereerde niet alleen aan het Huis van Oranje, maar ook aan de kleur van de vlag toen het land zich twee eeuwen eerder van Spanje had losgevochten. De Patriotten daarentegen wilden dat de vlag bleef zoals die al heel erg lang was – met een rode bovenste baan. Dit refereerde ook een

Afb. 2. De op 1 maart 1796 ingevoerde Bataafse marinevlag. -geus en -wimpel waren uitsluitend bedoeld voor gebruik op marineschepen. De maker Dirk Langendijk beeldde niet de voor-, maar achterkant van vlag, geus, wimpel en standaard af. (Foto Nationaal Archief NL-HaNA_1.02.20_906_0001)

Vlaggen gevoerd door VOC-opvolger Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements (1800-1806), werd speciaal geschreven voor de bundel Willem van Ham. Zijn leven, zijn werk, zijn levenswerk, ter herinnering aan de veelzijdige vlaggeneskundige uit Bergen op Zoom, die vorig jaar juni overleed. Het boek, met daarin geschiedkundige bijdragen van vrienden en kennissen van Willem van Ham verscheen afgelopen juni bij Han Bos en Johanna Jacobs in Bergen op Zoom/Putte.

Afb. 1. Het jacht van de Kamer Rotterdam van de VOC begroet een Oost-Indiëvaarder en een oorlogsschip op de rede van Hellevoetsluis. Het jacht voert een VOC-vlag met een R voor Rotterdam. (Olieverf op doek, Jacob van Strij, 1790. Maritiem Museum, Rotterdam, inv.nr. P3370)

beetje aan de grote broer Frankrijk, die een vlag in dezelfde kleuren rood, wit en blauw had.

In het besluit van de door de Patriotten gedomineerde Staten-Generaal van 14 februari 1796 heette het: "Dat de Nationale Vlag van den Staat in het toekomstige zal zijn de gewoone en altoos in gebruik geweest zynde Bataafsche of zoogenaamde Hollandsche Vlag, bestaande in drie evenwijdige en horisontaale banden van gelyke breedte, en van welke de bovenste rood, de middelste wit en de benedenste blauw gekleurd is."²

De Staten-Generaal verboden in hetzelfde besluit om de vlag op de een of andere manier te veranderen. Dit werd aldus verwoord: "[De] Bataafsche of gewoone Hollandsche Vlag zal zijn en blijven onverandert, en volkomen in der zelve geheel met uitdrukkelijk verbod aan een iegelyk wie het zoude mogen aangaan om in meergemelde gewoone Hollandsche Vlag eenige verandering te maken veel min zig van den boven omschreeve Jack welke tot een distinctif teeken voor 's Lands Marine alleen en privativelyk geaffecteerd blijft te bedienen, of ook eenig ander Schilderwerk als Gebouwen, Beelden, Boomen of van welk een aart zulks zoude mogen weezen in hunne Vlaggen, Geuzen of Wimpels te brengen, op poene dat de

zulke welke ter contrarie mogten handelen niet als onder de Vlag der Republicq vaarende zullen worden geconsidereert, en dienvolgende ook daar door ipso facto van alle protexie van wegens 's Lands Marine zullen zijn verstoken en ten eenemale blijven gepriveert."³

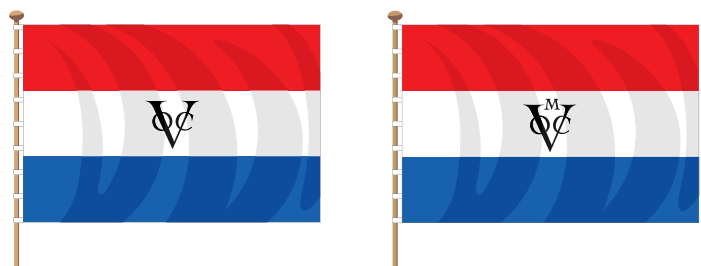
Er werd echter één uitzondering gemaakt. De Bataafse marine mocht van de Staten-Generaal een speciale vlag hebben. Deze zogenaamde Bataafse marinevlag was een rood-wit-blauwe vlag, met in een wit kanton of jack, de linkerbovenhoek, een afbeelding van een Hollandse Maagd en een leeuw, die beide een speer vasthouden waarop een vrijheidshoed balanceert. Een ontwerp daarvoor was al in 1795 gemaakt door de patriotische kunstenaar Dirk Langendijk.

Deze Bataafse marinevlag werd door de marine op 1 maart 1796 op de rede in Texel feestelijk in gebruik genomen. Van de Bataafse marinevlag, en de daarbij behorende wimpel en geus (kleine vlag vóór op het schip) werd een kleurenplaat gemaakt, die hoofdzakelijk was bedoeld om de zeevarenden in

het binnen- en buitenland van de nieuwe vlag op de hoogte te brengen.⁴

VOC onder curatele

Na het uitroepen van de Bataafse republiek richtten de Patriotten zich ook op de VOC. Die werd onder curatele gesteld. In 1794 en 1795 had de VOC 21 van de 32 schepen verloren die de terugreis van Nederlands-Indië hadden aanvaard, alsmede zeven van de acht schepen van de heenreisvloot in Azië. In Engelse havens lagen er VOC-schepen aan de ketting. De financiën van de

Afb. 3. De twee jachten van de Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements in Middelburg voerden aanvankelijk de VOC-vlag, met of zonder de M voor Middelburg. (Illustraties Theun Okkerse)

VOC verkeerden in een deplorabele toestand; er was geen normaal contact meer met de koloniën. De Heeren XVII, het bestuur van de VOC, kon en mocht zelfstandig geen beslissingen meer nemen.⁵

Op 1 maart 1796, de dag dat in Den Haag de Staten-Generaal plaats maakten voor de eerste Nationale Vergadering en op Texel de Bataafse marinevlag werd geïntroduceerd, trad het Comité tot de zaken van de Oost-Indische handel en bezittingen in de plaats van de Heeren XVII. De dagen voor de private VOC waren daarmee geteld.

Twee jaar later, op 1 mei 1798, werd na een volksraadpleging enkele dagen eerder, de Staatsregeling voor het Bataafse Volk afgekondigd. In deze eerste Nederlandse grondwet werd niet alleen afgerekend met de VOC, ook de West-Indische Compagnie (WIC) werd opgedoekt. Artikel 232 van de Staatsregeling luidde: "Het Bestuur over de Bezittingen in Asia, midsgaders over de Coloniën in Amerika, en de Bezittingen op de Kust van Guinea, zal worden opgedragen aan twee onderscheiden Raaden, welken, ieder geheel afzonderlijk, zullen werken. Het eene zal worden genoemd de Raad van Aziatische Bezittingen en Etablissements; het andere de Raad der Amerikaansche Coloniën en Bezittingen."⁶

Alle bezittingen, grondgebied en schulden gingen over naar de staat. Het Uitvoerend Bewind van de Bataafse Republiek besloot op 6 mei 1800 het

Comité tot de Zaken van de Oost-Indische Handel en Bezittingen te vervangen door de Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements. De Raad, die in Amsterdam in het gebouw van de gewezen VOC zijn hoofdkantoor had, bestond uit negen leden, een secretaris, een fiscaal (openbaar aanklager) en een ontvanger. De Raad was onderverdeeld in drie departementen: Indische Zaken, Financiën en Koophandel en Zeevaart. De Raad had ook alle representatieve jachten overgenomen van de VOC.

Hoewel de Bataafse marinevlag uitsluitend was bedoeld voor gebruik door de Bataafse marineschepen, ging die langzamerhand ook gebruikt worden door schepen in dienst van andere overheidsinstellingen. Dit gebruik was komen overwaaien uit de tijd van de Republiek van vóór 1795, toen er vaak in de witte middenbaan een wapen of embleem was aangebracht, zoals dat van de VOC. De Bataafse marinevlag straalde een zekere autoriteit uit. Bovendien kregen schepen die die vlag voerden bepaalde ontheffingen op het betalen van baken- en havengelden en kregen ze voorrang bij het schutten van de sluizen.

Vlaggen op jachten

De Raad van de Aziatische Bezittingen had in Amsterdam en in Middelburg de beschikking over jachten. Het kantoor Middelburg had De Bantum en De Griet, die ook wel eens werden uitgeleend aan andere hoogwaardigheidsbekleders. In januari 1801 vroeg de "Burger van Sonsbeek" of hij De Griet mocht lenen.⁷ Hij was lid van de Raad der Amerikaanse Koloniën en moest naar Den Haag, maar had geen officieel vervoer, want de opvolger van de WIC had geen jachten. Secretaris Pieter Pous van de Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements gaf Van Sonsbeek toestemming, maar wilde op 8 januari 1801 van het hoofdkantoor in Amsterdam weten of hij de Raad der Amerikaanse Koloniën een rekening diende te sturen. Tevens wilde Pous weten of hij de vlaggen op de jachten mocht vervangen door de Bataafse marinevlag en -wimpel.

Het Departement van Koophandel en Zeevaart nam het besluit dat de Raad in Middelburg de Bataafse marinevlag mocht gaan gebruiken. En ook de jachten van de Raad in Amsterdam mochten dat voortaan. Het was een maatregel die niet veel hoefde te kosten. Het besluit, dat op 19 januari 1801 werd genomen, kwam met een motivering: "De weinige onkosten welke op het veranderen der vlaggen die toch oud en versleten zijn, zouden lopen, rijkelijk zouden worden uitgewonnen, doordien als dan, alle die vaartuigen van haven en bakengeld voor het vervolg bevrijd zijn, zoude van oordeel zijn om de door de Substitut Secretaris Pous geproponeerde verandering in dezen te approbeerden, en mitsdien de vlaggen te doen voeren met het Lands Sjek, de letters of merken van de Oost Indische Compagnie daar uit nemende, en voorts op de voorsz: vaartuigen de wimpel te doen hijschen voorzien met het zelfde Sjek."⁸

De zeiljachten van de Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements voerden dus de vlag van de VOC. Die lagen ongetwijfeld ergens aan boord toen de Raad de jachten van de VOC had overgenomen. Die vlaggen kunnen de gewone VOC-vlaggen zijn geweest, maar het meest waarschijnlijke is dat het de VOC-vlaggen waren met de M voor Middelburg tussen de twee benen van de V.

Nadat stadhouder Willem V in 1795 in Engeland was aangekomen, vroeg hij de

Afb. 4. Na de Vrede van Amiens in 1803 zou de 'Java' van de Rotterdamse reder Van Hoboken voor rekening van de regering troepen en passagiers overbrengen naar Java. Het schip voer onder de gewone Hollandse vlag. (Aquarel, Gerrit Groenewegen, 1803. Maritiem Museum, Rotterdam, inv.nr. P2522)

Engelsen om de Hollandse overzeese gebieden te bezetten tot hij weer in Nederland welkom was. De Britten voerden dat verzoek nog hetzelfde jaar in Zuid-Afrika en Oost-Indië uit. Bij de Vrede van Amiens, die een einde maakte aan de oorlog tussen Frankrijk en Engeland, kwamen die gebieden in 1803 weer in bezit van de Bataafse Republiek. Er kon weer gevaren worden. Zo werd onder meer in de haven van Rotterdam het barkschip Java van Anthony van Hoboken snel in gereedheid gebracht. Dat zou voor rekening van de Bataafse Republiek troepen en passagiers naar Java vervoeren. Het schip voerde de rood-wit-blauwe vlaggen en wimpels zónder toevoeging.

Hoe de vlag van de Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements in Zuid-Afrika en Oost-Indië werd gebruikt, is niet bekend. Wel is bekend dat de Bataafse marinevlag in Zuid-Afrika aan land werd gebruikt. Het wapen dat de Raad van de Bataafse Republiek mocht voeren, werd daar op 13 september 1803 bekendgemaakt.⁹

Staats- en Raadswapen

Het Staatsbewind, dat was ontstaan door de Staatsregeling des Bataafschen Volks van 16 oktober 1801 en dat de taken van het Uitvoerend Bewind had overgenomen, besloot op 12 april 1802 het landswapen te vervangen: "[Het] Wapen dezer Republiek zal bestaan in eenen Staanden Rooden Leeuw, op een Goud Veld, dragende eene Kroon op het Hoofd, en houdende in deszelfs rechter Klauw een opgeheven Zwaard, en in deszelfs linker Klauw een bondel Pylen, van een vry talrijk, doch onbepaald getal, en hebbende wyders tot omschrift, de woorden, Concordia Res Parvæ Crescunt."¹⁰

Met uitzondering van de kroon, was dit wapen identiek aan de leeuw die op oude vlaggen van de Staten-Generaal voorkwam. Het waren de omgekeerde kleuren van het wapen van de Staten-Generaal. De kleuren waren echter ontleend aan het wapen van Holland en de pijlen en het zwaard waren symbolen van de Generaliteit. De pijlenbundel symboliseerde de eenheid en het zwaard de weerbaarheid.¹¹

De Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements kreeg tweeëneenhalve week later, op 29 april, van het Staatsbewind toestemming het nieuwe

wapen te gebruiken in zijn zegels. In plaats van de wapenspreuk moest echter de naam van de Raad in een cirkel om de leeuw staan.¹² De Raad heeft hiervan zeker één zegelstempel laten aanmaken. In een bewaard gebleven afdruk wordt in het "omschrift" (randschrift) het woord Aziatische volgens de toen gebruikelijke spelling als Asiatische geschreven.¹³

Misbruik van de Bataafse marinevlag

In het najaar van 1803 kreeg schipper Yoachim Slagboom van het zeiljacht van 's Lands Waterstaat het aan de stok met de commissaris-directeur van de Marine in Rotterdam. Slagboom had de Bataafse marinevlag van zijn jacht moeten halen en aan de commissaris-directeur moeten afgeven. Toen Slagboom enkele dagen later de vlag weer kwam ophalen, bleek het hoekje met de Hollandse maagd en de leeuw eruit te zijn gehaald. De Binnenlandse Raad, waar Waterstaat onder ressorteerde, beklagde zich daarover op 4 oktober 1803 bij de Raad van de Marine: "En daar door het gemis dezer emblemes, slands Jagt voor den Waterstaat geene onderscheiding zoude hebben van een particulier Jagt, zoo hebben wij gemeend ul: Copie van voorsz. Missive te moeten doen toekomen, ten einde in dezen te voorzien."¹⁴

Hoewel de Raad van de Marine vond dat in het Staten-besluit van 14 februari 1796 heel duidelijk stond dat de Bataafse marinevlag "alleenlijk en met uitsluiting van alle anderen aan de Marine zijn toegekend", legde die op 19 oktober de kwestie voor aan het Staatsbewind. Dat gaf twee dagen later het stokje door aan zijn Commissie van Marine en Koloniën. Deze adviseerde op 31 oktober om aan alles en

iedereen, met uitzondering van de Marine, het gebruik te verbieden van de Bataafse marinevlag. De enige uitzondering was als er een lid van het Staatsbewind of van de Raad van de Marine aan boord zou zijn, in dat geval mocht die Bataafse marinevlag worden gevoerd. De Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements, evenals alle andere staatsinstellingen met jachten, werden van het verbod diezelfde dag nog in kennis gesteld.

Een eigen vlag

Het ontbreken van status en voorrechten die het voeren van de Bataafse marinevlag met zich meebracht, werd al snel als een gemis ervaren bij de Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements. Op 16 december 1803 ging er in Amsterdam een brief richting Staatsbewind in Den Haag. De Raad vroeg daarin om een eigen vlag. Die voerde aan in het onzekere te zijn gebracht door het verbod op het voeren van de Bataafse marinevlag. "En het is op grond van die onzekerheid, dat wij de vrijheid neemen, aan het Bewind voortedragen en in consideratie te geven, of niet aan Deszelfs oogmerk voldaan en tegelijk op eenmaal allen bedenkingen afgesneden zouden worden, indien wij werden geautoriseerd, in navolging van hetgeen bij het Ministerie van oorlog in gebruik is, indien wij anders dien aangaande naar waarheid geïnformeerd zijn geworden, inde door ons te voeren vlag te plaatsen den gewoonen Nationalen Leeuw, met het omschrift, Raad der Asiatische bezittingen en Etablissements, even gelijk wij zulks hebben ingevoerd bij onze zedert eenen geruimen tijd in gebruik zijnde Cachetten."¹⁵

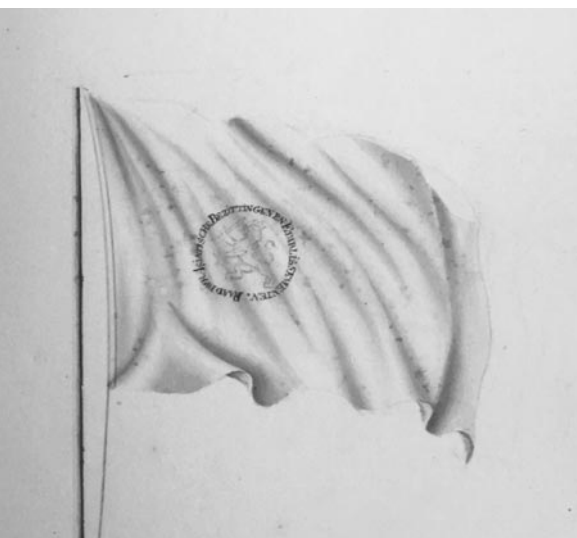
Afb. 5. Er werd een kleurenplaat van het op 12 april 1802 aangenomen Bataafse wapen vervaardigd. Deze plaat is (nog) niet teruggevonden. Wel het daarvan afgeleide zegel, zoals dat op officiële publicaties werd gebruikt.

Afb. 6. De Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements mocht vanaf 29 april 1803 de leeuw uit het landswapen gebruiken, maar met zijn eigen naam als randschrift. (Illustratie Nationaal Archief NL-HaNa_2.01.27.03_26_0188)

Afb. 7. De vlag van de Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements, afgebeeld in het manuscript *Verzameling der Vlaggen by alle Natien in gebruik*, van ongeveer 1830. (Rijksmuseum, Amsterdam, NG-2020-3-11-1-5-15)

Afb. 8 De voorstudie, ongeveer 1830, van de Aziatische Raad-vlag in het marine manuscript in het Scheepvaartmuseum, Amsterdam gespeld. De compositie van de voorstelling heeft een grote gelijkenis met die van het in april 1802 verleende zegel.

De Raad der Amerikaanse Koloniën en Bezittingen had dezelfde opdracht gekregen van het Staatsbewind om de Bataafse marine-vlag niet meer te gebruiken. Deze Raad was er echter snel klaar mee, want die had geen eigen jachten.

De brief met het verzoek om een eigen vlag voor de Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements werd op 19 december besproken in het Staatsbewind, dat weer aan de Commissie van Marine en Koloniën om advies vroeg. Deze deed op 9 februari 1804 de aanbeveling om de Raad toe te staan een eigen vlag te mogen gebruiken.

Het was de Raad der Marine, die op 14 februari de Raad van Aziatische Bezittingen en Etablissements op de hoogte bracht. In de Marine-resolutie heette het: "Denzelven Raad te autoriseren, om in de door hun te voeren Vlag te plaatsen den gewonen Nationalen Leeuw, met het omschrift Raad der Aziatische Bezittingen en Etablissements."¹⁶ Aziatische geschreven met een -s.

De jachten zullen deze vlag ongetwijfeld zijn gaan gebruiken. Schriftelijke of -picturale bewijzen hiervoor zijn er echter (nog) niet gevonden. Er is ook geen enkel exemplaar van die vlag in een museum beland. De betreffende vlag is wél afgebeeld in twee vlaggenbronnen, die aan elkaar verwant zijn, maar dateren van ongeveer een kwart eeuw ná het afschaffen van de Raad.

Het Rijksmuseum in Amsterdam verwierf in 2020 het manuscript *Verzameling der Vlaggen by alle Natien* uit de collectie van het Flag Research Center in de Verenigde Staten. Dit manuscript, waaraan in de periode 1830-1852 is gewerkt door de Nederlandse marine, vormde de basis voor wat een Nederlands vlaggenboek had moeten worden. Dat boek is er niet gekomen, maar het manuscript geeft een unieke inkijk in de vlaggen die in de eerste helft van de negentiende eeuw wereldwijd in gebruik waren, of in het verleden geweest waren. In het katern 'Holland' is onder nummer 46 de vlag van de Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements in kleur afgebeeld: horizontale banen rood, wit en blauw, met in het midden van de witte baan de leeuw uit het Bataafse wapen en uit het zegel van de Raad, inclusief zijn volledige naam. De leeuw is om redenen die niet zijn na te gaan, niet rood maar geel (goud) ingekleurd.

Het Scheepvaartmuseum in Amsterdam bezit een dossier met aantekeningen over Nederlandse vlaggen uit het begin van de negentiende eeuw. Hierin bevinden zich katernen met ongekleurde schetstekeningen in pot-

lood van Nederlandse vlaggen, onder meer van de vlag in het Rijksmuseum-manuscript.

De tekeningen van de twee Aziatische Raad-vlaggen zijn van één en dezelfde hand. Er is echter één verschil. In het Rijksmuseum-manuscript is Aziatische met een -z geschreven, terwijl in de iets oudere potloodtekening dat woord nog met een -s is gespeld. De compositie van de voorstelling heeft een grote gelijkenis met die van het in 1802 verleende zegel.

De Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements werd in 1806 opgeheven, toen de Bataafse Republiek overging in het koninkrijk Holland, met Napoleons broer Lodewijk als staatshoofd. De taken van de Raad werden overgenomen door het nieuwe ministerie van Koophandel en Koloniën. Aan het gebruik van de vlag van de Raad van de Aziatische Bezittingen en Etablissements zal toen een einde zijn gekomen. □

Noten

- 1 Willem van Ham was een kenner van de VOC-vlaggen. Op 7 juni 2002 hield hij voor de *Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde* hierover de lezing *Vlaggen in de Verenigde Oost-Indische Compagnie*. Deze is nooit in druk verschenen, maar de auteur heeft een derde, uitgebreide versie uit 2011 van Van Ham in zijn bezit.
- 2 Nationaal Archief Den Haag, Staten-Generaal, nummer toegang 1.01.02, inv.nr. 3864.
- 3 Idem.
- 4 Zie voor de totstandkoming van deze vlag: Jos Poels, *De Bataafse marinevlag* (1796-1810), in: *Marineblad*, jrg. 107, nr. 7/8, juli/augustus 1997, pp. 259-263.
- 5 Over de teloorgang van de VOC en de overgang naar de Raad der Aziatische Bezittingen is gebruik gemaakt van: E.S. van Eyck van Heslinga, *Van compagnie naar koopvaardij. De scheepvaartverbindingen van de Bataafse Republiek met de koloniën in Azië 1795-1806*, Amsterdam 1988.
- 6 G.W. Bannier, *Grondwetten van Nederland*, Zwolle 1936, pp. 86-89.
- 7 In de archiefbronnen staat "Burger van Sonsbeek". Hoogstwaarschijnlijk betreft het hier Leonard Cornelis van Sonsbeek.
- 8 Nationaal Archief Den Haag, Raad der Aziatische Bezittingen, nummer toegang 2.01.27.02, inv.nr. 29. Met Sjek is bedoeld de *Jack*, zoals de afbeelding van de Hollandse Maagd en leeuw in de *Bataafse marinevlag* ook werd aangeduid.
- 9 "13 September [1803]. Vaststelling van het wapen van den Raad der Aziatische bezittingen en etablissements", in: *Nederlandsch-Indische Plakkaatboek 1602-1811*, deel 13 (1800-1803), Batavia 1895, pp. 688-689.
- 10 *Notulen van het Staats-Bewind der Bataafsche Republiek*, Deel 3, April-Juni 1802, pag. 230.
- 11 Willem van Ham, *De Staten-generaals- of Generaliteitsvlag*, in: *Vlag!*, nr. 17, najaar 2015, pp. 16-20.
- 12 *Notulen van het Staats-Bewind der Bataafsche Republiek*, Deel 3, April-Juni 1802, pag. 487. Hierin is sprake van een kleurenplaat van het nieuwe landswapen die aan de Raad is gestuurd. Deze plaat is (nog) niet teruggevonden.
- 13 Zegel, afkomstig uit het archief van het Ministerie van Koophandel en Koloniën 1806-1810, Nationaal Archief NL-HaNa_2.01.27.03_26_0188.
- 14 Nationaal Archief Den Haag, Binnenlandse Zaken, nummer toegang 2.01.12, inv.nr. 465.
- 15 Nationaal Archief Den Haag, 2.01.27.02 Inventaris van de archieven van de Raad der Aziatische Bezittingen en Etablissements, 1800-1806, inv.nr. 66.
- 16 Nationaal Archief Den Haag, Departement van Marine, nummer toegang 2.01.29.01, inv.nr. 693.

Nieuwe Koninklijke standaard Denemarken

Op 20 december vorig jaar werd door koning Frederik X van Denemarken een nieuw koninklijk wapen aangenomen. Daarmee veranderde tevens de Deense Koninklijke standaard, op 1 januari dit jaar werd deze in gebruik genomen. Daar het Deense wapen ook voorkomt op de standaarden van koningin Mary en kroonprins Christian, werden deze vlaggen eveneens aangepast.

Door ROB BERTIJN

Het oude koninklijke wapenschild toonde in het eerste en vierde kwartier het wapen van Denemarken en in het tweede kwartier de twee leeuwen van het wapen van Zuid-Jutland.

Het derde kwartier was in drieën verdeeld en bevatte de drie kronen van de Unie van Kalmar (1397-1523) en de wapens van de Faeröer (schaap) en Groenland (ijsbeer).

Op het nieuwe wapenschild is alleen het eerste kwartier ongewijzigd. De leeuwen van Zuid-Jutland zijn verhuisd naar het vierde kwartier. De wapens van de Faeröer en Groenland hebben ieder een eigen kwartier gekregen, respectievelijk het tweede en derde kwartier.

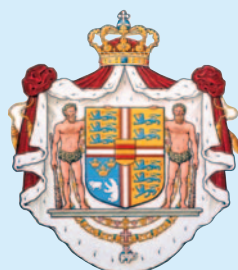

Verdwenen zijn dus het extra wapen van Denemarken en de drie kronen van Kalmar, die niet langer als relevant gezien worden. Dat de wapens van de Faeröer en Groenland een prominenter plek hebben gekregen, is volgens het Hof om hun belang binnen het Koninkrijk Denemarken te versterken. En hoewel het dus niet als reden wordt opgevoerd, zullen de plannen van de Amerikaanse president Trump om Groenland goedschiks of kwaadschiks bij de V.S. in te lijven, ongetwijfeld een rol hebben gespeeld bij de plotselinge aanpassing.

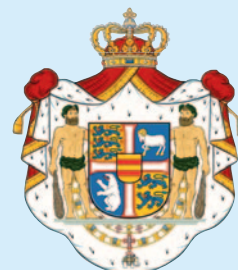
Ook gewijzigd werd het Dannebrog-kruis, dat het wapen in vier kwartieren verdeeld: het was recht, maar is nu breedvoetig.

Onveranderd zijn het hartschild van Oldenburg (voor de Deense koninklijke dynastie) en de ordeketens van de twee Deense ridderordes: de Orde van de Olifant en de Orde van de Dannebrog.

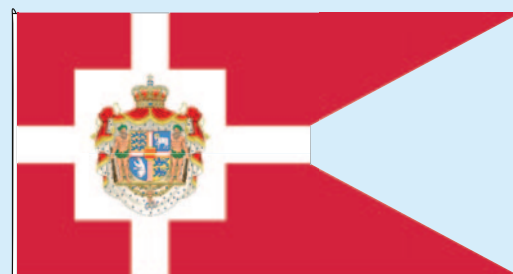
Het wapenschild is geplaatst op de koninklijke mantel in de vorm van een baldakijn met de koningskroon. Schildhouders zijn twee zogenaamde 'wildemannen'.

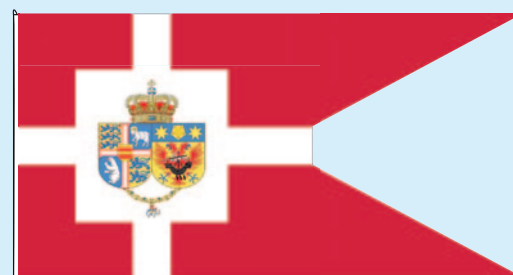
Koninklijk wapen tot 20 december 2024

Koninklijk wapen per 20 december 2024

Standaard koning Frederik X

Standaard koningin Mary

De standaard van koningin Mary laat twee wapens zien: het nieuwe koninklijke wapen van Denemarken en haar persoonlijke wapen. De schilden zijn gekroond en voorzien van de Orde van de Olifant.

De standaard van de 'vermoedelijke troonopvolger', kroonprins Christian, toont het nieuwe gekroonde koninklijke wapen in de zogenaamde 'kleine' versie, omhangen met de Orde van de Olifant.

Paal en perk aan hijsen van vreemde vlaggen

Met een nieuwe vlagwet is een oud verbod op het hijsen van buitenlandse vlaggen in Denemarken opnieuw ingevoerd. Oorspronkelijk geïntroduceerd in 1915 tijdens de Eerste Wereldoorlog, was het onderdeel van het neutraliteitsbeleid van de Deense regering. Het verbod werd in 2023 door het Hooggerechtshof van Denemarken vernietigd.

Op 3 december vorig jaar werd er echter een wet aangenomen met nieuwe vlagregels die vergelijkbaar zijn met die van 1915.

Op 1 januari 2025 is de wet van kracht geworden. Er zijn talloze uitzonderingen op het algemene verbod en het is waarschijnlijk dat dit tot enige verwarring zal leiden.

Door ANTON PIHL

Op 22 juni 2023 oordeelde het Deense Hooggerechtshof dat de politie zijn boekje te buiten was gegaan toen het Martin Hedegård, die toen in het dorp Nørre Bjert bij Kolding woonde, een boete oplegde omdat hij in 2018 de Amerikaanse vlag aan zijn vlaggenmast had gehesen. Hiermee werd de wet uit de Eerste Wereldoorlog dat buitenlandse vlaggen in Denemarken verbood, tenietgedaan.

De oude wet, uitgevaardigd in 1915, behoorde tot de maatregelen die de Deense regering nam om Denemarken neutraal te houden tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918).

Het verbod het gebruik van buitenlandse vlaggen door Deense burgers, waardoor uitingen van sympathie voor een van de oorlogvoerende partijen werden geneutraliseerd.

Het Hooggerechtshof oordeelde in 2023 dat de maatregel uit die oorlogstijd niet de juiste wettelijke basis bood voor het voortzetten van het vlagverbod.¹

Dannebrog

De Deense vlag, de Dannebrog, is een van de oudste nationale vlaggen ter wereld. De Denen staan bekend om hun feestelijke en informele gebruik van hun vlag, met name in de context van verjaardagen en andere privévieringen. Ondanks de geschiedenis en wijdverbreide aanwezigheid in het dagelijkse Deense leven, is het feit dat de Dannebrog de nationale vlag van Denemarken is, nooit in de Deense wet vastgelegd - tot nu toe.

Voorbeelden

Eerste rij van nationale en gewestvlaggen alleen met speciale toestemming.

Middelste rij nationale vlaggen die buiten de regeling vallen

Onderste rij andere vlaggen die buiten de beperking vallen.

Op 3 december 2024 is er een nieuwe vlagwet aangenomen door de Folketing, het Deense parlement en op 1 januari 2025 werd de wet van kracht.

Minister van Justitie Peter Hummelgaard, zei er in de aanloop naar de maatregel het volgende over: "De Dannebrog is het belangrijkste nationale symbool dat we in Denemarken hebben, een symbool dat de Denen als volk verbindt. De regering is van mening dat de Dannebrog een heel speciale status in Denemarken zou moeten hebben. Ik ben daarom ook van mening dat deze heel speciale status regels vereist om te voorkomen dat de vlaggen van andere landen vrijelijk worden gehesen. Dat is al meer dan honderd jaar zo en dat zou opnieuw het geval moeten zijn."²

Na de Eerste Wereldoorlog bleef de maatregel dat het gebruik van buitenlandse vlaggen verbod van kracht. Na de inlijving van Noord-Sleeswijk bij het Koninkrijk Denemarken in 1920, hielp het verbod om het gebruik van Duitse vlaggen door de Duitse minderheid in de grensregio te reguleren. De spanningen liepen soms hoog op, vooral tijdens het interbellum en tijdens de Duitse bezetting van Denemarken in 1940-45.

In de loop der jaren waren er echter permanente uitzonderingen gemaakt voor een groeiend aantal andere vlaggen: de vlaggen van de Faeröer en Groenland, beide autonome landen binnen het Koninkrijk Denemarken, evenals de vlaggen van de andere Scandinavische landen en van de Verenigde Naties en de Europese Unie.

Recenter, in 2022, werd de vlag van Oekraïne toegevoegd aan de lijst van toegestane buitenlandse vlaggen.

In 2024, een jaar na de uitspraak van het Hooggerechtshof, vroeg de Folketing om min of meer dezelfde vlagregels in te voeren die in 2023 waren ingetrokken.

Veel uitzonderingen

De wet verbiedt het hijsen van buitenlandse staats- en gebiedsvlaggen aan vlaggenmasten van ongeveer vier meter en hoger. Het verbod geldt niet voor vlaggen op kleinere masten, zoals tafelvlaggen, banieren die aan handmasten zijn bevestigd en vlaggen die worden gehesen in verband met demonstraties of sportevenementen. Vlaggen die aan een balkon of een raam of aan een horizontale vlaggenlijn zijn bevestigd of op oppervlakken zijn geschilderd, vallen er ook niet onder.

In deze context verwijst de ongebruikelijke term 'gebiedsvlag' naar een vlag die een admi-

nistratieve afdeling op het eerste niveau van een land vertegenwoordigt. Het Deense ministerie van Justitie zegt hierover: "Over het algemeen worden regio's en grotere provincies als dergelijke gebieden beschouwd. Provincies en steden, inclusief grootstedelijke gebieden, worden over het algemeen niet als dergelijke gebieden beschouwd, tenzij de stad ook een staat, provincie, regio of iets dergelijks is."³

Dit betekent bijvoorbeeld dat de vlag van Madrid wel aan een vlaggenmast mag worden gehesen, maar de vlaggen van de regio Madrid en de Spaanse nationale vlag niet.

Vlaggen die een politieke beweging of een politieke boodschap vertegenwoordigen, vallen niet onder het voorgestelde verbod. Dit betekent dat de Estelada, de vlag die wordt gebruikt door de Catalaanse pro-onafhankelijkheidsbeweging wel aan een vlaggenmast in Denemarken mag worden gehesen, terwijl dat niet mag bij de Senyera, de officiële regionale vlag van Catalonië.

Individen, bedrijven en organisaties kunnen bij de politie toestemming aanvragen om een vlag te hijsen die verboden is door de nieuwe vlaggenregels, op voorwaarde dat deze niet permanent wordt gehesen. Dit zorgt ervoor dat hotels, particulieren en internationale evenementen en conferenties buitenlandse bezoekers met hun respectievelijke nationale vlaggen kunnen verwelkomen.

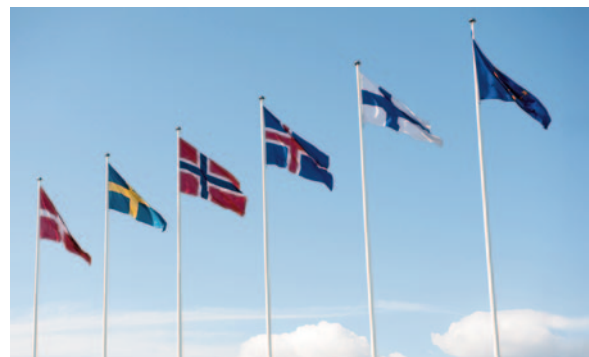
Duitse vlaggen

De nieuwe wet zet de eerdere uitzonderingen voor de Faeröerse en Groenlandse vlaggen voort, evenals de vlaggen van IJsland, Noorwegen, Zweden, Finland en internationale organisaties waarvan Denemarken lid is. Voor het eerst worden ook de Duitse nationale vlag en Duitse gebiedsvlaggen, zoals de vlag van Sleeswijk-Holstein, vrijgesteld van het verbod.

Dit is een controversiële verandering die sommigen in Zuid-Jutland/Noord-Sleeswijk niet bevalt. In de Deens-Duitse grensregio is de geschiedenis van de Sleeswijkse oorlogen van de negentiende eeuw en de twee wereldoorlogen van de twintigste eeuw nog steeds voelbaar aanwezig. Onder de Duitse heerschappij in Sleeswijk in de jaren 1864-1920 werd het gebruik van de Dannebrog onderdrukt.

Hoewel Duitse vlaggen er in 1864, 1914 en 1940 anders uitzagen, kan de huidige Duitse nationale vlag aan Deense vlaggenstokken nog steeds voor opschudding zorgen en tal van mensen tegen de borst stuiten. Pia Kjærsgaard, de voormalige voorzitter van de Folketing en voormalig leider van de Deense Volkspartij, heeft haar ongenoegen geuit bij het vooruitzicht dat Duitse vlaggen vrij mogen wapperen.⁴

De Deense regering ziet de vrijstelling van Duitse vlaggen in de wet als een teken van goede wil ten opzichte van de Duitse minderheid in Denemarken. Hinrich Jürgensen, voorzitter van de Bund Deutscher Nordschleswiger, wil dat de Duitse minderheid de Duitse vlag zonder toestemming mag hijsen, daarbij wijzend op het feit dat de Deense minderheid aan de Duitse kant van de grens vrij is om de Deense vlag te hijsen.⁵ □

Vlaggen van de Scandinavische landen en de Europese Unie behoren tot de vlaggen die de nieuwe wet vrijstelt van het verbod op buitenlandse vlaggen.

FOTO WIKIPEDIA COMMONS

Anton Pihl is curator in het Wereldoorlog I Museum, Moseøse Fort, Denemarken. Hij houdt zich bezig met de culturele geschiedenis van heraldiek en vlaggenkunde. In 2018 werd hij voorzitter van de Nordic Flag Society. Sinds 2023 is hij ook voorzitter van de Nationale Associatie van Kerken in Denemarken.

Noten

- <https://www.domstol.dk/hoejesteret/aktuelt/2023/6/flagning-med-det-amerikanske-flag/>
- <https://www.justitsministeriet.dk/pressemeddelelse/justitsministeren-sender-nyt-lovforslag-i-hoering-det-skal-igen-vaere-forbudt-at-flage-med-udenlandske-flag/>
- https://www.folketingstidende.dk/samling/20241/lovforslag/L21/20241_L21_som_fremsatpdf
- <https://www.berlingske.dk/politik/udsigt-til-ny-flaglovfalder-pia-kjaersgaard-for-brystet-frygter-tyske>
- <https://www.tvsyd.dk/syd-og-soenderjylland/ny-lovkan-betyde-tyske-flag-i-danske-flagstaenger>
- https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG
- <https://www.berlingske.dk/kommentatorer/professor-regeringens-flagforbud-er-baade-lovsjusk-og-et-indgreb-i>

Artikel eerder gepubliceerd in nr.169 van het Britse *Flagmaster*, vertaling: Rob Bertijn.
Met dank voor de welwillende toestemming van Anton Pihl en *Flagmaster*.

Seinen uit het bestuur

De laatste delen van de NVvV-bibliotheek, die al jaren tijdelijk stonden opgeslagen, worden beoordeeld: behouden of niet? Bestuursleden Jaap Groen en Marcel van Westerhoven flankeren Jeroen ter Brugge, conservator van het Rijksmuseum en tevens lid van de vereniging. De foto is gemaakt door voorzitter Davied van Berlo.

Een vriendin van me stuurde laatst een foto van een witte vlag die bij haar op tafel lag. Toen ik haar vroeg hoe ze aan een witte vlag kwam, antwoordde ze dat ze bezig was een gordijn op te hangen en constateerde dat de stok te lang was. De "witte vlag" die ik in de foto zag was dus gewoon een gordijn. Pas in mijn hoofd werden de stof en de stok een vlag.

Kortom, ik kende aan het beeld op de foto een specifieke betekenis toe. Ik maakte van die elementen die op tafel lagen een vlag. De vlaggenkunde gaat maar voor een klein deel over de fysieke kenmerken van een vlag. Het overgrote deel van de vlaggenkunde is betekenis, symboliek en emotie. Al dat niet-tastbare geeft het tastbare deel van de vlag waarde.

Zonder betekenis is een vlag dus gewoon een stuk textiel aan een stok. Alles draait om de waarde die we aan iets toekennen. En dat geldt niet alleen voor vlaggen. Hoe we iets waarderen kan verschillen van persoon tot persoon en tussen verschillende periodes. Ik moest daar aan denken nu we bezig zijn de collectie van onze vereniging een nieuwe bestemming te geven.

Die collectie is opgebouwd in de loop van de bijna zestig jaar dat onze vereniging bestaat (de NVvV stamt uit 1966 en is daarmee de oudste vlaggenkundige vereniging ter wereld). Veel leden hebben hun persoonlijke collectie nagelaten, maar we hebben als vereniging zelf ook boeken en tijdschriften verzameld om leden te ondersteunen bij hun vlaggenkundig onderzoek.

Voor de boeken, de internationale tijdschriften en diverse Nederlandse periodieken over vlaggen hebben we ondertussen een goede bestemming gevonden. Die zijn overgebracht naar de bibliotheek van het Rijksmuseum waardoor een uitgebreide vlaggenkundige collectie ontstaat. Door het samenvoegen van de beide collecties wordt de waarde dus vergroot.

De verzameling van de NVvV bestaat echter uit meer dan alleen boeken en tijdschriften. Zo hebben we ongeveer een kubieke meter knipsels, archiefmappen en plakboeken verzameld. Ooit hebben leden daar veel tijd in gestoken. Zij voegden waarde toe door informatie bij elkaar te brengen en te bewaren. Door internet, Delpher en FOTW is die waarde echter verdwenen.

Wat toen waarde had, is nu waardeloos geworden.

Informatie vind je tegenwoordig via internet. Daarom werken we met de Koninklijke Bibliotheek aan de digitalisering van ons tijdschrift, zodat die in Delpher te vinden is. Onze boeken staan spoedig in de online bibliotheekcatalogus van het Rijksmuseum. Vanaf vlaggenkunde.nl verwijzen we straks naar die bronnen.

Wat we wel willen bewaren zijn de informatiebronnen die de vereniging zelf heeft gecreëerd. Zo hebben we als vereniging een uniek archief opgebouwd van raadsbesluiten en correspondentie over (voormalige) gemeentevlaggen. De komende maanden gaan we ook die digitaliseren, zodat we die kunnen toevoegen aan onze digitale collectie op de website.

Behalve uit papier bestaat de collectie van NVvV ook uit stof. We hebben namelijk ook fysieke vlaggen in bezit. Die waren ooit verzameld voor de aankleding van het vlaggenmuseum, dat er helaas nooit gekomen is. Mooi om op of uit te hangen natuurlijk, maar hebben die specifieke vlaggen ook een bijzondere betekenis? Hebben ze meer dan stoffelijke waarde?

Het bestuur wil graag een goede bestemming vinden voor de fysieke collectie en het wil verder bouwen aan de digitale ontsluiting van informatiebronnen om zo vlaggenkundig onderzoek te stimuleren. Dat sluit aan bij de doelstelling zoals omschreven in de statuten van onze vereniging. Alles wat niet past bij die doelstelling, stellen we weer beschikbaar aan de leden.

Zie het als een extra reden om **zaterdag 28 juni** naar de **Vlaggendag in Zwolle** te komen. Dan kan elk lid zich inschrijven voor vlaggen, boeken en tijdschriften die niet meer in de NVvV-collectie passen. Op die manier hopen we dat daarvoor een andere bestemming kan worden gevonden en ze via jullie weer een nieuwe betekenis krijgen. De echte waarde van onze vereniging zit immers in de leden!

Tot 28 juni in Zwolle!

Davied van Berlo, voorzitter

voorzitter@vlaggenkunde.nl / 06 28 82 87 94

Hijzen of niet ?

In deze rubriek geven drie vlagdeskundigen hun mening over een onlangs vastgestelde nieuwe vlag of hoe die wordt gebruikt. Dit moet leiden tot discussie over de criteria waaraan een 'goede' vlag moet voldoen. Deze keer de Zuid-Hollandse gemeente **Krimpenerwaard**.

Conservatief en voorspelbaar

Anton Haddeman rijksambtenaar

Er is gekozen voor een vlag met het wapenbeeld van de gemeente. Een correcte en veilige keuze, maar naar mijn mening wel zeer conservatief en voorspelbaar. Bovendien is het geheel naar mijn mening wel behoorlijk zwaar beladen voor een wapperende vlag, zeker in combinatie met de sterk contrasterende kleuren rood, geel, wit en zwart.

Ik ben blij met het kasteeltje (Vlist), omdat dat een heel herkenbaar en eigen symbool is. Maar wanneer de gemeente recht wil doen aan alle voorgangers, zoals de aanvankelijke opdracht was, had men daarnaast ook voor andere symbolen kunnen kiezen, zoals de adel van Bergambacht in plaats van de vrij algemene leeuw of wassenaars. Ook had in de uitwaai in plaats van het felle rood en wit een golvende lijn (als symbool voor de rivieren in het gebied) in blauw op wit (kleuren van andere voorgaande gemeenten) kunnen worden opgenomen. Daarmee zou de vlag een minder drukke uitstraling hebben gekregen.

Een deel van de symbolen van de rechtsvoorgangers zou dan in het wapen zijn opgenomen, terwijl de overige in de vlag zouden zijn geplaatst.

Uiteraard zijn er vele ontwerpen mogelijk omdat er een grote verscheidenheid in symbolen en kleuren van de voorgaande gemeenten aanwezig is. Men zou zelfs kunnen overwegen om drie van de symbolen (ster, wassenaar en kasteel) te combineren tot een enkel nieuw symbool: een kasteel onder een hemel met daarin een kleine ster en een wassenaar.

Mijn mening is, kort samengevat: het totale beeld is een correct ontwerp voor een wapenschild, maar voor een vlag minder geschikt vanwege de bonte kleuren in combinatie met vier verschillende symbolen. De vlag volgt het wapen volledig en voegt daar niets aan toe. Voor een gemeente die is ontstaan uit voorgangers met een grote verscheidenheid aan symbolen en kleuren zou een wat gedurfter ontwerp wellicht beter op zijn plaats zijn geweest.

Niet hijzen

Nét weer geen stap verder

Theun Okkerse ontwerper

De gemeente Krimpenerwaard heeft een vlag die gelijk is aan het wapenbeeld. Dat wapen zelf is al een soort samenraapsel van wat er aan symbolen en figuren in de oude gemeenten te vinden was. Aannemelijk is dat dat wapen na veel overleg tot stand is gekomen.

Gemeenten zoals Krimpenerwaard zijn een bestuurlijk concept. Taken die door de rijksoverheid aan de gemeente worden toebedeeld zijn te groot voor kleinere gemeenten. Deze worden als het ware gedwongen tot een vergaande samenwerking die kan uitmonden in een gemeentelijke fusie.

Wat de vlag van Krimpenerwaard laat zien is eigenlijk een bekrompen vasthouden aan figuren uit de heraldiek van de oude gemeenten. Naar mijn idee gaat dit voorbij aan het bestuursidee, namelijk het in groter verband uit kunnen voeren van de gemeentelijke taken. Bovendien is dit geen woonkernvlag zoals veel oude gemeentevlaggen dat wel zijn. Dus de verstandhouding van dit soort vlaggen is beter te vergelijken met een regio- of provincievlag, niet dichtbij zoals de oude gemeentevlag dat vaak wel was.

Zoals ik op deze plaats al eens eerder schreef zou het gezond zijn als dit soort regio-gemeenten de bestaande oude gemeentevlaggen een officiële status geven. Dat haalt de druk weg om de oude kernen te representeren in de nieuwe gemeentevlag. (Op het veer over de Lek bij Schoonhoven wappert de stadsvlag van Schoonhoven.)

Wat jammer dat niemand op het idee is gekomen om dat vlaggenbeeld verder te abstra-

heren en de reden waarom deze grote gemeente moest ontstaan te verbeelden, zoals hiernaast: de cirkel (de samenwerking) vervangt de figuren; kleuren zijn gelijk aan de huidige vlag.

Om het gemeentewapen als uitgangspunt te nemen is niet ongebruikelijk, maar om dan de kans te missen om het een stap verder en dichterbij het idee van de regio te brengen vind ik echt een misser! Hoewel de vlag esthetisch is, voldoet hij toch niet. Niet hijzen.

Samengeraapte eenheid?

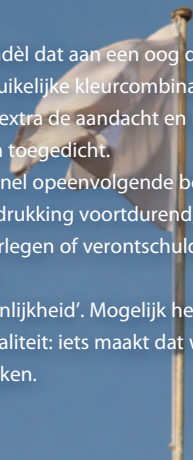
Sebas van den Brink ontwerper

Beginnend met het positieve: ik vind een vlag zoals deze een degelijk compromis, ware het niet dat er al eerder een samengestelde gemeentevlag is ontworpen met een gelijke uitkomst: Die van Nieuwkoop. Toch is, kijkend naar het gehele palet van Nederlandse gemeentevlaggen, en met name qua kleurgebruik, de vlag nog wel onderscheidend genoeg. Die van Nieuwkoop heeft precies dezelfde layout maar is daarmee ook de enige van alle 344 overige vlaggen. Laten we hopen dat het hierbij blijft.

Andere gemeenten met vlaggen die er (mijns inziens) veel op lijken zijn: Almere, Berg en Dal, De Ronde Venen, Geldrop-Mierlo, Heerde, Hof van Twente, Meerssen en Westerwolde. Met name die van Meerssen en Geldrop-Mierlo komen in de buurt. Ik hoop dat andere samengestelde gemeenten in de toekomst het eens kunnen worden over meer eensgezinde vlagontwerpen. Eén betekenis in plaats van elk symbool van elke opgenomen kern op de vlag te plaatsen. Het voelt wat lui, al kan ik me voorstellen dat dit gevoelige processen zijn waar soms geen andere uitweg dan zo'n compromis

Dit uit zich dan in een wat bijeengeraapte vlag. Het draagt niet bij aan de eensgezindheid van de nieuwe gemeente mijns inziens: De grotere individuele kernen blijven benadrukt worden (tot een volgende fusie wellicht) en wie weet welke prachtige andere opties in de creatieve ether voor altijd verborgen zullen blijven? Wanneer je elke deelnemende partij moet weergeven op een medium (of het nou een poster is, flyer, folder, boek, of vlag) krijg je gauw een nietszeggende zee aan symbolen. Elk symbool verliest zo aan kracht. Denk aan een veld vol logo's onderaan een poster. Het zijn individuele stakeholders geworden die er 'ook een plasje over moesten doen'. Graag zie ik verbinding en een nieuwe tezamen gedragen identiteit, in plaats van 'elk stekje een eigen plekje'.

Desalniettemin: wel hijzen.

Toedichten

Een vlag met een rondel dat aan een oog doet denken. Door de ongebruikelijke kleurcombinatie trekt dat 'priemende oog' extra de aandacht en kan het expressiviteit worden toegedicht.

Door het wapperen snel opeenvolgende bewegingen verandert de uitdrukking voortdurend, behoert het ons, lijkt soms verlegen of verontschuldiging of kijkt ons brutaal aan.

Een vlag met 'persoonlijkheid'. Mogelijk hebben meer vlaggen die kwaliteit: iets maakt dat we er naar willen blijven kijken.

ThO

